

להיות בשבת כיון שיצא בו ידי חובתו אסור לטלטלו" 123.

תוס' בא"ד. כדאשכחן גבי קנים דלחם הפנים דכתיבי כדתניא במנחת פרק שתי הלחם (דף צו, א) ומנקיותיו אלו קנים ותנן התם לא סידור הקנים ולא נטילתן דוחה את השבת אלא נכנס מע"ש אלמא חשיב להו מוקצה אע"ג דחזו ללחם. וקשה, דא"כ למאי צריכים לומר בסוגיא דשבת 124 דקודם התרת כלים גשנית, או מטעם דלא מעפשי, הא בלא"ה י"ל דגרע מכלי שמלאכתו להיתר, כיון דאין שם כלי על-ה-125. ויש שכתב, שאין כונת תוס' להוכיח, שמצוה א"נה סיבה שהדבר יעשה כלי, אלא הוכחתם היא. שכמו התם כשהיה איסור על טלטול כלים, לא היתה המצוה טעם מספיק להתיר, כן גם כאן שאין הלולב כלי, אין המצוה מתירה את הטלטול 126.

תוס' בא"ד. ובפ' ארבעה אחין (יבמות לג, ב) גבי זר ששימש דקאמר אי בקבלה והולכה לטלטול בעלמא הוא, ומיהו התם ניהא טפי כיון דזר הוא. ביאור דבריהם, דחזינו התם שקבלת הדם היא מוקצה, אע"פ דהוה מצוה, וש"מ שאין מצוה מפקיעה דין מוקצה. וחזרו וכתבו שיש לחלק, משום דהתם זר הוא, רצונם לומר, דלעולם אצל הכהן שהוא מצווה על העבודה, אין קבלת הדם מוקצה, אוצר החכמה

גירסת הגר"א ביר"ד שם, וכן באורח חיים סי' תרנ"ח ס"א. 123 ע"י דרכי משה אור"ח סי' תרנ"ב, מ"א סוף סי' תרנ"א ופ"ג שם, וע"ש בדעת תורה סט"ו, וראה רבנו מנחם פ"ז מה' לולב הכ"ה, שבלי הלקט סי' שס"ח. וע"ע חסדי דוד על התוספתא שם, ויפה עינים לעיל מב, א, העמק שאלה סי' ג"ג אות ד', לחם שמים, חזון יחזקאל על התוספתא שם, שו"ת דברי מרדכי סי' ל"ה. 124 קכג, ב. 125 ח"י רע"א, וראה ח"י רעק"א על הרמב"ם פ"ה מה' תמידין ומספין הי"א. וכן הק' בערוך לנר, אבני גזר אור"ח סי' ת"ג, חזו"א ה' שבת סי' מ"ט ס"ק ט'. וע"ש בחזו"א שהוסיף, שאף למאי דמסיק התם שאין צורך בקנים, אין הכוונה שמשום כך לא חשיבו כלים, אלא כמו שכ' הרשב"א שם, דהוי כמאן דאסר מחמה לצל, או כמו שכ' הריטב"א דהוי שלא לצורך כלל. ורש"י מנחות צז, א פ"י הטעם משום דמחזי כסותר ובונה, וע"ש בתוס' שתמהו עליו מהגמ' שבת שם, וראה חזו"י לעיל סוף"ב שמיישב. וע"י ח"י ר"מ קזיס. 126 ערוך לנר, ובאבני גזר שם תי', שכונת הגמ' באומרה, קנים קודם התרת כלים גשנו, היינו שלאחר התרת כלים היה להם להתיר גם את הקנים, דכמו שכלים הותרו משום צורך, כן נמי יש להתיר הקנים, אע"פ שאינם כלים, משום שיש בהם צורך. וע"ש שביה מבואר הדחיה בגמ' שם, דבההוא פורתא לא מיעפש לחם, וראה בזה בחזון יחזקאל הנ"ל. וע"ע עמק סוכות, ח"י מהר"י נאים. וראה אגודת אוזב הג"ל הערה 97, אור יעקב פסחים תנינא סי' כ'. 127 שער המלך פ"ז מה' לולב הכ"ה בשם מהר"י בן נאים. וראה מעשה חושב שם, שו"ת התעוררות התשובה ח"א סי' י"ז. 128 קהילות יעקב שבת סי' ב'. וע"י חזו"א אור"ח סי' מ"ט סק"ב. 129 מב, א ד"ה קמ"ל. 130 רש"י לעיל שם, וע"ש שכתב הטעם דלולב מותר לגשים בטלטול, משום שמברכות,

אבל אצל הזר הרי זה מוקצה. והאחרונים דנו בשאלה זו, האם דבר שאינו מוקצה לאחד, שוב אינו מוקצה אף לאחרים 127, ולכאורה בזה נסתפקו התוס' 128. ורש"י לעיל 129 כתב, דלולב כיון דראוי לנטילת אנשים, תורת כלי עליו ומותר בטלטול לכל, כלומר אף לגשים שאינם מצוות, והנה מדבריו יש ללמוד דלא כהתוס', אלא היות והוי מצוה, יש תורת כלי עליו 130. ולדעתו צריך ליישב הוכחות תוס', דחפצי מצוה הוה מוקצה, וי"ל דשאני צרכי מצוה מצרכי עבודת המקדש, דצרכי מצוה אכן נחשבים השתמשותו של האדם, ולכן אינם מוקצה, ברם כלי המקדש אינם כלי השתמשות שלהם, אלא של גבוה הם, ולכן הרי הם מוקצה 131. ויש מהאחרונים שכתב, דמוקצה לאכילה והשתמשות חמור יותר ממוקצה דטלטול, ורק לאיסור טלטול אמרינן שאם אינו מוקצה לאחד שוב אינו מוקצה לכל, אבל במוקצה דאיסור אכילה והשתמשות אן אומרים כן 132.

דף מג, א. ויעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים. כתב המאירי: "ואע"פ שאין שבות במקדש, דוקא במה שמסור לעבודת המקדש, אבל זו שמסורה לכל לא"י."

והיינו טעמא דשופר 2. הקשו המפרשים, מדוע הוצרכו

וע"י עמק סוכות. וראה משנ"ב סי' תרנ"ד סק"א. 131 קהילות יעקב שם. וע"ש שהביא מרש"י שבת לה, ב, דראוי לזה אינו מבטל שם מוקצה מאחרים, וכתב דהדין תלוי בבעל ההפץ, ולכן בלולב שלבעליו אינו מוקצה, תו אינו מוקצה לכל, וע"ש עוד בזה. וע"ע שואל ומשיב תנינא ח"ב סי' ח', יד המלך פכ"ה מה' שבת ה"י, בית מאיר ר"ה לג א, עמק סוכות, לעיל מב, א, שד"ח כללים מערכת הל' כלל קמ"א סי' נ"ד ולענין מוקצה בהקדש, וע"י שו"ת בית יצחק אור"ח סי' מ"ב אות ח'. 132 שו"ת רביד הזהב סי' ח' אות ד', וע"ש שהאריך בביאור יסוד זה. וראה לעיל הערה 108.

1 ע"י רש"י ר"ה כט, ב ד"ה גזירה שכתב לענין שופר "ובמקדש לא גזרו דאין איסור שבות דרבנן במקדש". וע"ש בטו"א שתמה עליו כעין סברת המאירי כאן, וע"ש בהגהות אמרי ברוך שעל הטו"א, ומייתי שי' הריטב"א דשבות קרוב לאיסור תורה גזרו. וראה פני אריה, אגודת אוזב (ביאלא) סוגיא דלולב ששה ושבעה דף צ"א. וע"י תרועת מלך סי' ס"ט אות ג' שהעלה, דבתקיעת שופר במקדש איכא נמי כבוד המקדש, שהרי מקיים בזה גם בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה', ע"י ר"ה כז, א, ולכן שייך בו הכלל דאין שבות במקדש. וע"ע תרומת זהב ר"ה כט, ב. וראה להלן 15—12. וע"י מרה"פ רפ"ד דר"ה שהעיר אמאי גזרו על שופר בירושלים, והרי היא כרמלית, וכנ"ל מב, ב 19—12. וראה אחרונים הנ"ל מש"כ ליישב התם, וכיו"ב תירצו הכא. 2 כן היא מסקנת הש"ס ר"ה כט, ב. ואיכא מ"ד שם דילפינן לה מקרא דזכרון תרועה, וע"י ירושלמי רפ"ד דר"ה ובתוס' הרי"ד שם, וכן רש"י, רמב"ן, בעל הטורים ורא"ם ויקרא כה, ט, וראה מנחה בלילה ומשך חכמה שם, ופנ"י ויד דוד ר"ה שם, וראה שבלי הלקט סי' רצ"ד, ובספר אסיפת זקנים

כתב: „יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת אין תוקעין בשופר בכל מקום אע"פ שהתקיעה משום שבות ומן הדין היה שתוקעין יבא עשה של תורה וידחה שבות של דבריהם, ולמה אין תוקעין גזירה שמא יטלנו בידו וכו'".¹⁰

והיינו טעמא דמגילה¹¹. ובמסכת מגילה¹² נמי איתא טעם זה לענין מגילה, אולם רב יוסף אמר שם, מפני שעניניהן של עניים נשואות למקרא מגילה. וכתבו שם בתוס'¹³: „ע"כ צ"ל דרב יוסף לא פליג אטעמיה דרבה דהא גבי שופר ולולב ליכא טעמא אחרינא, מכל מקום קאמר הכא טעמא אחרינא משום דאיכא נפקותא מיהא במקדש דליכא שבות ואפ"ה אסור משום האי סברא דקאמר רב יוסף". וקשה, שהרי בללב מבואר כאן שאף במקדש גזרו משום שמא יעב רנו¹⁴. יש שתייר, דהטעם דאין שבות במקדש היינו משום שכהנים זריזין הן, ולכן לענין מגילה היה אפשר להתיר להם לקרות במקדש, וע"כ הוסיף ר"י הטעם מפני העניים שהוא משום מוקצה ושייך אף בזריזין, אבל לולב שהיא מצוה המוטלת על הכל לקיימה במקדש, שפיר גזרו שלא ליטלה במקדש משום שמא יעבירו, שהרי בלי הגזירה אף ישראל יטלו במקדש ויבואו להעביר ברה"ר, וכיון שגזרו לישראל אף על כהנים גזרו, משא"כ במגילה אין חשש שיבואו ישראל לקרות במקדש, שהרי אין בזה כל מצוה, והיה אפשר להתיר הקריאה לכהנים, ולזה הוצרך טעמו של ר"י¹⁵.

ומה שלא הזכיר הש"ס דהיינו טעמא דהזאה וטבילת

לאסור שופר בשבת משום שמא יעבירו, תיפוק ליה דהיא שבות גזירה שמא יתקן כלי שיר, כמבואר בגמרא³, והעמידו חכמים דבריהם במקום עשה⁴. וי"ל דאי לאו גזרה דרבה, היינו אומרים יבוא עשה של תורה וידחה השבות של דבריהם, כיון שאין מציאות לעשה כלל בקיום השבות, דהגזירה שמא יתקן כלי שיר כוללת יו"ט ושבת, וכיון דע"כ השבות נדחה מפני העשה ביו"ט, גם בשבת היינו דוחים אותו⁵. ויש שתיירצו, דעד כאן לא העמידו חכמים דבריהם במקום עשה, אלא שאין קיום העשה בזמן עשיית האיסור, אבל כאן שמקיים העשה בזמן עשיית האיסור, אין כת לחכמים להעמיד דבריהם במקום תורה⁶.

וה"ל הריטב"א⁷: „ויש שואלין א"כ היאך לא אסרו תקיעת שופר משום שבות, ואינה שאלה, דדוקא באלו שהם מכשירי מצוה או מצוה שאינה זמן קבוע וכו', אבל לדחות מצוה גופה בזמנה הקבוע אינו בדין שיעמידו דבריהם לדחות מה שצותה תורה לגמרי, והיינו דאע"ג דתקיעת שופר שבות דרבנן בשבת או ביו"ט לא העמידו דבריהם לאסור התקיעה בר"ה משום שבות ולדחות מצות שופר, שא"כ נמצאת מצוה זו מתבטלת מכל ישראל לעולם ואינה געשית, ואיך יאסרו לגמרי ויסתרו מה שצותה תורה, ואע"פ שאסרוה בשבת משום גזירת רבה, התם אפשר להתקיים ביו"ט שחל בחול משא"כ בזה וכו', וכיון שהתירו לצורך מצוה עצמה התירו לגמרי אפי' להתעסק כדי שילמדו שתיעשה המצוה ולפרסם הדבר שאין גזירה איסור בתקיעה ביום זה"⁸. ואף הרמב"ם⁹

הנ"ל. וע"ע נחפה בכסף בביאורים על הרא"ם. 7 בחי' לר"ה לב, ב. 8 ועוד כתב שם, שיי"מ שאין תקיעה שבות גמורה שיש בו מעשה אלא קול בעלמא, ע"ש, וצ"ב הכונה. ותו כתב דשאני תקיעה דבעידנא דעקר לשבות מקיים עשה וכו', דבכה"ג דוחה אפי' ל"ת של תורה, ע"ש. וזה כעין סברת רא"ם הנ"ל. 9 פ"ב מה' שופר ה"ו. 10 וע"ש בלח"מ. וע"ע ישועות יעקב סי' תקפ"ח סק"א, מנח"מ מצוה רפ"ז אות ב', ברוך טעם דין עדל"ת פ"ג, שו"ת שואל ומשיב מהדורה ג' ח"ב סי' קנ"ה, פני מבין י"ד סי' שכ"ה, אבני גור אריה סי' תל"ח אות ו', אגלי טל מלאכת טוחן סי' ל"ח סקט"ו. וראה עוד בסוגיא זו, תבואות השדה ח"ה דף נ', חתן סופר ח"ב סוגית שמא יעבירו, שו"ת בית שערים אריה סי' רפ"ה, קהילות יעקב ר"ה סי' כ"ב, מכתב סופר שו"ת ליקוטים אות י"ג, שו"ת התעוררות התשובה ח"ב סי' ק"ז, קס"ג, שו"ת מהר"י אשכנזי אריה סי' כ"ב, שו"ת דברי מנחם ח"ד סי' י"ד. 11 פי' הריטב"א, דמגילה נמי אע"ג דמדדבנן היא הרי קורין בשבת ובת טלטול היא ככל כתבי הקודש, ורק משום גזירה דרבה אין קורין. אמנם לאחר הגזירה נחלקו הפוסקים אם מותר לטלטל, ע"י משנ"ב סי' תרפ"ח ס"ק י"ח. וע"י זרע אברהם (לופטביר) סי' נ"ח בסופו תשובת הא"ש אות ו' בשי' הירושלמי בענין שמא יעבירו. 12 ד, ב. 13 ד"ה ורב יוסף. 14 טו"א שם, וראה לעיל הערה 1. 15 ערוך לגר. וע"י טו"א שם שרצה לחלק בין מצוות של תורה למצוות

שם הביא מגדולי המפרשים בזה, וראה משך חכמה פ' פנחס. וראה ברי"ף ושאר ראשונים בסוגיא בר"ה שם לענין תקיעת שופר בפני ב"ד. וע"ע עונג יו"ט דרשות דף ע"ט, א' מדה"ס, שמרמו הגזירה דשמא יעבירו לענין לולב, בלשון הכתוב, ע"ש. 3 ביצה לו, ב. 4 הגהות מהר"ם פדואה על הרמב"ם פ"ב מה' שופר ה"ו, וראה ביאורי הרא"ם על הסמ"ג ה' שופר, ט"ז ומג"א סי' תקפ"ח ס"ה, לח"מ בה' שופר שם. 5 מהר"ם פדואה שם. וע"י מג"א שם שתמה ע"י, דהרי למסקנא ה"ט שגזורים משום דשמא יעבירו, היינו רק משום דלא בקיאי בקביעא דירחא, וא"כ לא שייך זה אלא לענין שבת, אבל לא לענין יו"ט, דאם לאו יו"ט הוא, בלא"ה אין איסור תקיעה, והדרא קושיא אמאי לא גזרו בשבת משום שמא יתקן, ע"ש. וראה להלן על התוס' ד"ה איגהו. ושעה"מ פ"ב מה' שופר ה"ו כתב שיש לחלק בין יו"ט שהוא רק לא לשבת שהוא בסקילה, ועפ"י השיג על הפר"ח שכתב דאי גזרינן רק בשבת ולא ביו"ט, מיחזי כחוכא. וע"ע טעם המלך שם, פי' שנים אריה סי' י"ג, גטע שורק פ' בשלח, שו"ת בנימין זאב ח"ב סי' רל"ג. 6 רא"ם שם. וע"ע מש"כ בזה ט"ז ומג"א וכן פר"ח ויד אפרים וספר החיים לר"ש קלוגר שם. וע"י בשו"ע אריה סי' תקצ"ז ס"א וט"ז שם סק"ב, שו"ת חכם צבי סי' ל"ה, שו"ת אריה שם. ולדעת ה"ט ליכא כלל גזירת תיקון כלי שיר בשופר, דקול שופר לא ניתן לשיר אלא לתקיעה של מצוה, והסכים עמו שעה"מ

ואפי' בשבת, משא"כ בשופר ולולב דתלו בקבועא דירחא ונפיל בהו ספיקא²⁴. א"נ איכא למימר דלא שייך במילה גזירה דרבה כלל, דהא הותרה בו אב מלאכה דהיינו חובל, וכיון דא"א למצוה בלא דחיית שבת במלאכה גמורה, לא אסרינן לה בשבת משום חשש מלאכה דהעברה²⁵. והמאירי במסכת מגילה כתב: „ויש מתרצין שלולב ושופר ומגילה לא נאמר עליהם בפירוש שיהיו נעשין בשבת, אלא שהותרו מן הדין, מצד שאינן מלאכה, ואחר שיש בהן חשש מלאכה דין הוא שידחו שלא יבואו לאיסור תורה, אבל מילה להדיא הותרה בשבת, מדכתיב וביום השמיני ימול, ולא החמירו בקולא הכתובה להדיא²⁶.

על התירוץ הנ"ל, שבמילה ליכא ספיקא כלל, תמחו האחרונים מהגמ' במסכת שבת ²⁷ : „תניא רשב"ג אומר כל ששהה ל' יום באדם אינו נפל וכו', הא לא שהה ספיקא הוי מימהל היכי מהליבן ליה, אמר רב אדא בר אהבה מלין אותו ממה נפשך, אם חי הוא שפיר קא מהיל ואם לא מחתך בבשר הוא", ולפי האמור הרי בספק יש לגזור משום שמא יעבירו ²⁸. יש שתירץ עפ"י מש"כ תוס' ²⁹ שגם אליבא דרשב"ג אינו אלא מיעוט המצוי.

ומשא"כ במגילה שהיא מדבריהם לגמרי, ומשא"כ בהואה
שאע"פ שזמן הפסח ברור והוא מצוה של תורה, כיון שבעוד
עכשיו טמא אינו מחוייב בפסח עד שיוה, לפיכך גזרו בהואה
משום דרבה שאין אנו עכשיו עוקרין ממנו מצות פסח, אלא
גורמין לו שלא יתחייב בו". ועי' ריטב"א ומאירי מגילה שם.
ועי' בכנה"ג או"ח סי' תקפ"ח שתמה על הר"ן ברה"כ כט, א,
שאף הוא הק' ממילה כהתוס', והוא גופיה ס"ל בשמעתין
שלא גזרו בשופר ולולב אלא משום דאין בקיארין בקיבועא
דירחא. וראה גם שו"ת שער אפרים סי' ב' ושער המלך פ"ב
מה' שופר ה"ו. וע"ע מעשה חושב על שעה"מ שם, קול רמ"ז
על משנתינו, ישועות יעקב סי' תקפ"ח סק"א, יטב לב פ'
תוריע, שו"ת רע"ז הילדסהיימר חאה"ע — חו"מ סי' רי"ד ח"ג
(עמ' שכ"ט) ועוד אחרונים. ושעה"מ תירץ קו' כנה"ג, דק
במצוה דרבים כמו לולב ושופר, לא גזרו לולא דאינם בקיאים,
אבל במילה שפיר גזרינו, והסכים לזה בלימודי ה' לימוד
ל"ג. ועי' שו"ת זכרון יצחק סי' כ"ט, וכן בסי' ע"ו. 25 וכ"כ
הריטב"א, וכיו"ב כתב המאירי מגילה שם, ועי' ציונים לתורה
כלל מ'. וראה שו"מ קמא ח"א סי' ס"ג שהביא כיו"ב מרש"י
שבת קמח, ב, ועיין נחלת בנימין סי' קט"ו. וראה פי' ר"ח
פליטאל ר"פ תוריע שדחה תי' זה. ועי' ערוך לנר שפי' ד'
הריטב"א, דאע"פ שבאומל העמידו דבריהם במקום כרת, עי'
פסחים צב, א, מ"מ אינו עקירת מצוה לגמרי, אבל הכא אם
נאסור משום שמא יעבירונו, ה"ז עוקר המצוה לגמרי, ע"ש.
26 וכ"כ הט"ז או"ח סוסי' תקפ"ה, וראה גם ביו"ד סי' קי"ז
מש"כ בזה, ועי' בגליון מהרש"א ביו"ד שם וברכ"י או"ח
סי' תקפ"ח אות ב', וכן שד"ח כללים מערכת הי"ד י"ש
כח ביד חכמים, ואחרונים האריכו בזה. ועי' שו"ת רביד
הזהב סי' י"ח וסי' נ"ד. 27 קלה, ב. 28 חי' חת"ס
שם, והובא בשו"ת כת"ס או"ח סי' ג"ח, וכן הק' המחנה לוי
כאן, וכן בהגהות מהר"ץ חיות שבת שם. 29 עי' תוס'

כלים, דמה"ט דשמא יעבירו אין טובלים ¹⁶ ואין מזים ¹⁷ בשבת, משום שלא הזכיר אלא מצוות ואפי' מצוה דרבנן, להוציא ¹⁸ והוא וטבילה שהן רשות, וי"ל דשייך יותר לגזור במצוות, דמשום טירדא דמצוה יבוא לטלטל, ומאיך גיסא ¹⁹ וי"ל דרק ברשות גזרינן, אבל לא גזרו לבטל מצוה ²⁰. ויש שכתב דבטבילת כלים והואה יש טעם גוסף לאסור בשבת, משום מיחזי כמתקן ²¹, ולא הוצרכו להטעם דשמא יעבירו אלא לשבת של ערב הרגל, משום שאין בטעם מיחזי כמתקן כדי לאסור במקום מצוה, דבערב הרגל יש מצוה להטהר, ורק משום שמא יעבירו יש לאסור אף בשבת ערב הרגל, ולכן לא הוזכרו כאן, דכאמור לא רק משום שמא יעבירו נאסרו, אלא יש טעם גוסף ²².

כתבו התוס' במגילה ²¹: „אבל מילה בשבת אין לדחות, דהא חמירא שכן נכרתו עליה י"ג בריתות, וגם אין אדם מל אלא א"כ הוי בקי דסכנה יש בדבר". ובספר המכתם כתב: „וכ"ת במילה בשבת נמי אמאי לא גזרו גזירה דרבה כיון דאפי' בדאורייתא גזרינן, י"ל משום דאינה מסורה לכל כמו שופר ולולב ומגילה ²². א"נ במילה ליכא ספיקא כלל דלא תליא בקבועא דירחא ודרשינן ²³ בה ביום

מגילה שהיא מדרבנן, וע"ע פנ"י וחת"ס מגילה שם. ובעיקר גזירה שמא יעבירונו, ע"י טו"א שם ה, א, דהיא גזירת רבנן בתראי, ולא אנשי כנסת הגדולה, ע"ש מש"כ עפ"י זה, וכן שם ז, א. 16 ביצה יז, ב. 17 פסחים סט, א. 18 טו"א מגילה שם. וע"ע שרשי הים דף קל"ב, ב, והביא שם מספר לשון לימודים בענין זה. 19 ע"י ביצה יז, א, וכן ברש"י פסחים סה, ב. 20 ^{למנוח} צל"ח פסחים שם. וע"י שו"ת בית יעקב סי' ע"ח שמיישב שאלה זו, דבפסחים איתותב רבא בתירוץ זה, ואע"פ שרק אליבא דר"א איתותב, מ"מ בפלוגתא לא קמיירי. וברוח אליהו לר' אליהו חאקו בחי' על הרמב"ם פ"ז מה' לולב הי"ג תמה עליו, דאליבא דר"א דמכשירין דוחין, א"כ גם בשופר ולולב לא שייכת גזירת שמא יעבירונו. וכתב לישב עפ"י דברי הר"ן, די"ל דמכשירין דוחין רק בזמן דבקיאי בקיבועא דירחא. וע"י בלימודי ה' לימוד ל"ג מש"כ עליו, וכתב לבאר באופן אחר. וע"י תויו"ט פ"ק דמגילה מ"ב ותוס' חדשים שם לענין קרה"ת בשבת, דלא חיישינן להעברת ס"ת. וע"י בזה בישועות יעקב אר"ח סי' רפ"ב, וכן בלימודי ה' הג"ל. וע"ע אריכות בשו"ת דרך חיים שבס' חמדת ישראל סי' י"ב, וכן סי' ט"ו. 21 ד, ב ד"ה ויעבירונו. 22 וע"י בריטב"א מגילה שם שדחה תירוץ זה: "דהא הזאה דליתא אלא אחד והעמידו בה דבריהם מטעם גזירה דרבה". [ואולי כונת המכתם כסברת תוס' דמילה מסורה רק לבקי, ולפ"ז לא בא ריטב"א לדחות תי' זה]. ברם הר"ן מבאר, דנהי שאין הכל טרודין בהזאה, הרי כולם טרודים בפסחיהם ולא מדכרו ליה. וע"י גם ר"ן ר"ה כט, א. וראה גם תמים דעים סי' ע"ז, מאירי וחי' הר"ן מגילה שם, תשב"ץ ח"ב סי' קצ"ז. 23 שבת קלב, א. 24 וכ"כ הריטב"א וז"ל: "אלא הטעם הוא משום דהיא דאורייתא וידעו שפיר בקביעא דירתא שהרי יום שלו ברור, וכיון שהוא מחוייב מן התורה מעתה לא גזרו בו לדחות מצוות מעליו, משא"כ בלולב שאינו ברור מן התורה,

בידינו, כאן בקיאין חשבינן דמה"ט עושין ב' יו"ט של גלויות כקדמייתא דשמא יגזור המלכות גזירה³⁶. ולעניות דעתין אף אי ודאי ידענן שהיום יו"ט איכא למיגזר שמא יעבירו ד' אמות ויתחייב חטאת, דשמא לאחר שתקע יחזור לביתו עם השופר ויעבירו ד"א ברה"ר, וכיון דכבר נפק ביה לא הוי טריד במצוה³⁷.

תמהו המפרשים, לדעת בית שמאי³⁸ דלא אמרינן מתוך שהותרה לצורך הותרה שלא לצורך, א"כ יש לגזור בכל יו"ט שלא לתקוע ושלא ליטול לולב משום שמא יעבירו³⁹. יש שכתבו שא"א לגזור כן, דא"כ בטלה לגמרי מצות שופר ולולב⁴⁰. ויש שכתבו דרך בשבת החמורה גזרו ולא ביו"ט הקל⁴¹. ויש שמיישב עפ"י דעת האחרונים⁴², שביו"ט אין איסור מעביר ד' אמות ברה"ר, שאיסור זה נלמד מהלכה, והלכה זו נאמרה רק בשבת, ובתוס' בשמעתין מבואר שעל הוצאה מרשות לרשות אין לגזור⁴³.

טעם המלך פ"ב מה' שופר ומעין החכמה דף ע"ג שגם עמדו בזה. וראה גם שו"ת חת"ס או"ח סי' ר"ח. ובשו"ת נפש חיה ח"י סוגיות דף מ"ח. וערוך לנר העיר על המפרשים דגזרו רק בלא בקיאי דאז אין לפטור משום טעה בדבר מצוה, דא"כ אמאי גזרו אף בשאר ימי החג שחל בשבת, והרי בזה לא שייך דלא בקיאי. ועי' שו"ת שבט סופר או"ח סי' ע"ב מש"כ בזה עפ"י החת"ס, וראה כיו"ב בנחלת בנימין סי' ס"ח. וע"ע ספר החיים סי' תקפ"ח. ובטענה"מ, חת"ס ושבט סופר הנ"ל, פלפלו עפ"י האמור בשאלה אמאי לא גזרו ביו"ט אליבא דב"ש, ראה בסמוך, וראה לעיל מב, ב הערה 18. ובספר החיים שם העלה דיל"פ דהטעות תהא שאכן מותר להוציא לצורך מצוה, ובאומר מותר לא שייך הפטור דטועה בדבר מצוה, ע"ש הטעם. וע"ע אגודת אוזב (ביאלא) דף צ"ה, ב' וטירת אוזב שם. 37 ועי' בסמ"ג בה' שופר ובה' לולב שגם הוא רמז לשאלת האשכול מטעה בדבר מצוה, ופי' שהחשש שיטלטל לאחר שיקיים המצוה. ועי' שו"ת שבט סופר הנ"ל. וע"ש עוד מה שכתב בשם מעין החכמה בדעת החינוך, אבל ג'ל שם שיבוש דצ"ל שם "ישראל אחד", ולא "ישראל אחר". והאחרונים האריכו עוד בענין זה, עי' שו"ת צבי תפארת סי' כ"ז, שואל ומשיב תליתי ח"ג סי' ע"ט, אבן שלמה על ראב"ן דף קעח, ב, והביא שם משו"ת נטע שעשועים. 38 ביצה יב, א. 39 טו"א ר"ה כט, א, שאג"א סי' ע' וסי' ק"ז, שעה"מ פ"ב מה' שופר, פמ"ג במשכ"ז סי' תקפ"ח סק"ה. 40 טו"א שם, והביא מתקיעה ביוה"כ, דהוי גמי כיו"ב, ועי' בזה אף בשעה"מ שם. וראה לעיל 26. ועי' ציונים לתורה כלל ל"ח, ולעיל הערה 5 בשם הפר"ח וטענה"מ. 41 שאג"א שם, שעה"מ שם. אבל בטענה"מ וכן בפמ"ג שם לא ניהא להו בחילוק זה, ועי' מש"כ בזה בישועות יעקב סי' תקפ"ח ושו"ת חתן סופר סי' קל"א. וראה מעשה חושב על שעה"מ שם, שו"ת נטעי נעמנים או"ח סי' כ"ה. 42 בינה לעיתים על הרמב"ם פ"א מה' יו"ט ה"ז. וראה שו"ת נטעי נעמנים שם. 43 הגהות אמרי ברוך על טו"א ר"ה כח, א, וראה גם עטרת חכמים על ר"ה בטענה"מ דשמא יעבירו, וע"ע פמ"ג סי' תקפ"ח במשכ"ז סק"ה ושו"ת תירוש ויצהר סי' ל"ז. וע"ע אמרי ברוך שם מה

ורבנן חששו לזה, וזו היא קו' הגמ', דהו"ל לרבנן לאסור מ"ל בשבת משום מיעוט המצוי, אבל משום שמא יעבירו אין לאסור, דהא רובא לאו נפלים נינהו³⁰. עוד הקשו על תירוץ זה, דמבואר במס' תענית³¹, שאסור לתקוע בשבת בשופר על כל צרה שלא תבא, ואמאי, הרי אין כלל ספק, ואיך דוחים מצות עשה של תורה³². וי"ל דהתם אין האיסור משום שמא יעבירו, אלא משום שלא יבוא לתקן כלי שיר³³.

ע"ק התירוץ שאף שופר ולולב, שאין בקיאין בקביעת דירחא, נאסרו משום שמא יעבירו, מבואר ברי"ף פ"ק דמגילה, וכתב עליו בספר האשכול³⁴ וז"ל: „פירושא דמילתא דאי הוי ידענן ודאי שהיום יו"ט לא הוי חששו חכמים בשופר שמא יעבירו, דאי גמי עבר ד' אמות ברה"ר פטור מחטאת כדאמר ר"י יום א' של חג שחל בשבת שכה והוציא לולב לרה"ר פטור שהוציאו ברשות³⁵, והשתא גמי דבקיאי ע"י החשבון המסור

יבמות לו, ב ד"ה הא. 30 חת"ס שם, והוא לא מיית' מהתוס', אלא בכת"ס שם, ועי' בכת"ס ח"י סוגיא על מסכתין (דף יג, א). וע"ע אמרי בינה דיני שבת סי' ל"א שמבאר יותר, עפ"י דרכו שם, דלענין מילה בספק נפלים, שפיר מקשה הש"ס, דכיון שיש מיעוט, יש לחוש שלא יבוא לחילול שבת, משא"כ בשמא יעבירו, כיון שחייב המילה ברור עפ"י הרוב, אין לאסור משום שמא יעבירו. וע"ע שואל ומשיב קמא ח"א סי' ס"ג. ישועות יעקב או"ח סימן תקכ"ו סק"ד. ועי' באחרונים הנ"ל שהעירו לפ"ו מקו' הגמ' שם בספק בן ח' וכו', ולהאמר בספק גמור באמת יש לגזור משום שמא יעבירו, וע"ש מש"כ לפרש. וע"ע דברי חיים עה"ת בח"י עה"ס (דף עה, א), שו"ת בית שערים או"ח סי' רפ"ו וסי' שני"ד ויו"ד סי' שס"ג. 31 יד, א. 32 שו"ת מהר"ם שיק ח"א סי' רצ"ב, שואל ומשיב קמא ח"א סי' קי"א, יד יצחק ח"א סי' קצ"ו, וראה גם רי"פ על רס"ג ח"א דף קל"ב בשם מעין החכמה. 33 שואל ומשיב שם. וע"ש שמבאר עפ"י דברי הט"ז שא"א לאסור התקיעה שהתירה התורה בפירוש, אבל כאן לא נמצא היתר מפורש בתורה, ולכן שפיר יש לחכמים לאסור. ועוד הוסיף שאפי' נימא כשי' המפרשים שאין שופר בכלל כלי שיר לגזירה זו, מ"מ שם תקעו בחצוצרות. וע"ע אחרונים הנ"ל מש"כ ליישב. ובעיקר השאלה מדוע לא גזרו במילה, עי' בשו"ת כת"ס הנ"ל, וכיו"ב בצפנת פענח פ"ב מה' שופר ה"ו, שלא גזרו חכמים אלא כשיש איזה סרך איסור בקיום המצוה בעצמה, כגון שופר ולולב וכו', וע"ש בצ"פ מה דדייק לשון הרמב"ם שם. 34 מהדורת אויערבאך, הלכות חנוכה ופורים ע' 23. 35 לעיל מא, ב. 36 וראה תוס' חדשים על משנתנו שהק' כן, הא הוי טעה בדבר מצוה, והוסיף שאע"פ שמבואר לעיל בגמ' שם דרך בהפכו הוי טעה בדבר מצוה, מ"מ היינו רק אם מצוות לא צריכות כונה, אבל למ"ד מצוות צריכות כונה, הרי לא יצא יד"ח כיון שלא נתכוין לצאת, וראה תכלת מרדכי לרי"מ מלצר, מאמר עשירי בהגהות רימוני תכלת. ועי' בתוס' לעיל מב, א ד"ה אמר ופנ"י בסוגיא שם. וראה ג'ל אשכול שם אות י"א דהאשכול מסיק רק לענין שופר דיטלטל לאחר שיתקע, אבל בלולב בלא"ה ל"ק דמדאגביה נפיק ביה. וע"ע

אפילו מצוה, כי יש כח ביד ב"ד מומן עורא ואילך, כי הכתוב מסרו לחכמים לאחר הגלות וכוחם חזק אם לטעת ואם לעקור, וכשאנחנו נחזור להתיר הנטילה והתקיעה אתי לזלוולי, לפיכך מניחים אותם במנהגם" ⁴⁹.

ו"ל התשב"ץ ⁵⁰: „יש מקשין, למה לא פסלו יום שבת לקביעות ר"ה מפני תקיעת שופר, כמו שפסלו יום א' מפני ערבה ⁵¹, וזו קושיא גדולה. ותירצו בזה, לפי שאם היה מולד תשרי יום ג' ב"ח שעות שהוא נדחה מפני שהוא מולד זקן, וא"א לקובעו ביום ר' כדי שלא יהיה יום הכפורים באחד בשבת, משום ירקא ומשום מתיא ⁵², אם לא היינו קובעין אותו בשבת, היה נדחה למוצ"ש, וא"א לקובעו באותו יום דלא אד"ו ראש ⁵³, והיה נדחה ליום ג', וכולי האי לא דחינן" ⁵⁴. ברם חזר והקשה „ולמה חששו ליום ערבה שלא לקובעו ביום א' ולא חששו לשופר" ⁵⁵. ולכן כתב: „אבל מה שנראה לי שחששו ליום ערבה כדי לפרסמה שהיא מן התורה להוציא מלבן של צדוקים ועשו בו חזיון יותר מהשופר שהוא מן התורה וכו'" ⁵⁶.

אי הכי ⁵⁷ יום ראשון ⁵⁸ נמי ראשון הא תקינו ליה רבנן בכ"ה ⁵⁹. פירש"י: „כדקתני מתניתין התקינו שיהא כל אחד ואחד נוטל בביתו, ומתוך שלא התרת לו אלא

יש שתמה, לדעת בן עזאי ⁴⁴ שמהלך כעומד, וכתבו בתוס' ⁴⁵ בשם הירושלמי דלא משכחת לה מעביר ד' אמות ברה"ר אלא בקופץ, וא"כ מה ראו חכמים לגזור שמא יעבירו, וכי נחוש לקופץ ⁴⁶. וכתב לישב עפ"י מה שיתבאר בסמוך בדברי תוס', דלכן נקט הש"ס שמא יעבירו, ולא נקט הוצאה מרה"י לרה"ר, משום שבוה יתחייב רק בעמד לפוש, ואין לחשוש לכך, וא"כ מיושב גם מדוע לפי בן עזאי חיישינן לאיסור, דלפי שיטתו הגזירה היא שמא יוציא מרה"י לרה"ר, וכיון שמהלך כעומד, ה"ו מתחייב אף בלא עמד לפוש ⁴⁷.

כתוב בשו"ת בשמים ראש ⁴⁸: „שאלתי את פי מורי, בכמה איסורי הוצאה בשבת אנו סומכים על שאין לנו רה"ר עכשיו ואין לנו לגזור כ"כ, מעתה למה לא יתירו ב"ד את התקיעה ואת הלולב בשבת, שכל עיקרו אינו אסור אלא שמא יוציאנו או יעבירו. והשיב לי, וכי יעלה על הדעת לפי הפשוט שמשום איש אחד שיטעה ראו לעקור מצוה מכל ישראל, אלא שבתחילת מתן תורה נתנו המצוות לעשותן בארץ בזמן שיושביה עליה, ולאחר מכן מסרו הכתוב לחכמים יודעי העתים, והם ראו לחזק ביותר את השבת כי הוא היותר עיקר וחיוב לנו, ולפיכך כל שאפשר שיבוא שום קלקול על ידו בזמן מה, עקרו

סי' קי"א, שו"ת שמן ששון סי' כ"ג. ור"י אסאד שם רצה לחדש, דהא דליכא רה"ר היינו רק לענין הוצאה, ולא לענין העברה, ועי' מהרש"ם שם מש"כ עליו. וראה להלן הערה 139. 50 ח"ב סי' קצ"ו. 51 לקמן מג, ב. 52 ר"ה כ, א. ובלשון התשב"ץ יש כנראה ט"ס וצ"ל „שאם היה מולד תשרי יום ה' וכו'". 53 ראה רמב"ם פ"ו מה' קדוש החדש ה"א. 54 ואף כאן צריך להגיה „והיה נדחה ליום ב' וכו'". וכדברי התשב"ץ כן הוא בספר הפרדס לרש"י סי' קנ"ג, וראה גם תשובות רש"י אלפנבין סי' קי"ח, ראבי"ה סי' תרצ"ט. 55 וע"ש בתשב"ץ שיש שתירצו שהשופר יש לו תשלומין ביום השני, ודחה דבריהם שאין זה נכון, ובפשוטו היינו משום דשופר ביום ב' הוא מדרבנן בלבד, וכן נמי לולב, וראה בסמוך. 56 ובפרדס וראבי"ה שם מבואר טעם זה וטעם דתשלומין כאחד. וז"ל הפרדס: „שהרי יש להם תשלומין למחרתם וכו', וכדאמר התם ערבה בשביעי מ"ס דחיא שבת טפי משאר יומי ומשנינן כדי לפרסמה שהיא מן התורה תורה שבע"פ וכו', ועל דבר זה סמכו הראשונים והשגחיו עליה לעשות לה סעד וסיג". ובראבי"ה שם איתא עוד: „ואבא מורי פירש גבי תקיעות אע"ג דלא תקעינן הא אמרינן מלכויות זכרונות ושופרות ומנכרא מילתא משא"כ בערבה הלכך לא דחינן שלא תשתכח תורת ערבה". 57 ראה לעיל מב, ב הערה 89 מהצ"פ. 58 בפנ"י העיר שהרי יש חילוק, דראשון דאורייתא ושאר ימים דרבנן, ופי' משום דקאמר ה"ט דשופר, הרי שאף שופר דאורייתא נדחה מפני גזירה זו, ע"ש. ואינו מובן, הרי הכא במקדש עסקינו, וכל שבעה דאורייתא. 59 עי' ר"ח שלא הזכיר „הא תקינו וכו', איכא למימר", וכתב רק „ושנינן יו"ט ראשון וכו'", ואפשר שהוא קיצור הסוגיא. ברם לפי המובא לעיל מב, ב הערה 101, דנראה מפיר"ח ששאלת הגמ' על שאין נוטלין כל

שמקשה, שאם נאמר שהחשש הוא שמא ישכח שהיום שבת בגלל טרדת המצוה, וכמש"כ טו"א מגילה ד, ב, א"כ לב"ש דהוצאה אסורה ביו"ט, א"כ אף אם ישכח שהיום שבת מ"מ לא יוסיף ולא יעבור מחמת איסור יו"ט, שהרי אין לומר שישכח שהיום יו"ט, שהרי עוסק במצוות החג, וא"כ לא שייכת הגזירה. וראה באר יעקב דף ל"ו שהעיר עפ"י דברי הריטב"א, דה"ט כיון שמילה עצמה דוחה שבת, א"כ למ"ד מכשירי מצוה דוחים שבת, א"כ ליכא הגזירה שלא לתקוע וליטול לולב בשבת. ועי' בזה מעין החכמה אות ג' ס"ק ק"ג (דף ע"ג, א) עטרת חכמים שם, לימודי ה' לימוד ל"ג, שו"ת שבט סופר שם, שו"ת יד יצחק שם, קהילות יעקב ר"ה שם, שו"ת רע"ז הילדסהיימר או"ח דף קנ"ב, אמרי בינה דיני שבת סי' ל"א, שו"ת דבר משה (תאמים) ח"א סי' ע"ח, אחיעזר ח"ג סי' פ', מקראי קודש ימים גוראים סי' ל"א, שו"ת זכרון יצחק סי' ע"ו. וראה חמדת ישראל קונטרס תורה אור סי' מ"ה. 44 שבת ה, ב. 45 שם ד"ה בשלמא. 46 רע"א בדו"ח על ר"ה שם. 47 שם. וע"ע ספר קובץ על הרמב"ם פ"א מה' מגילה, שו"ת תירוש ויצהר סי' ל"ז, שו"ת נפש חיה ח"ד דף מ"ח, מאיר עיני חכמים תנינא דף מ"ז. 48 סי' שנ"ט, נדפס בהשמטה בסוף הספר. ויש לציין כי כבר גודע הפקפק על ספר זה מכמה אחרונים, ואף על תשובה זו פקפק בס' דורות הראשונים ח"א כרך ה' ע' 120, ע"ש בדבריו. 49 עי' שו"ת מהרש"ם ח"ג סי' קפ"ח שביאר כונת תשובה זו, דעיקר שלימות קיום המצוה הוא בא", וכיון דבזמן המקדש בא"י היה דין רה"ר, ותקנו שלא יתקעו בגבולין בשבת, שוב גם בזה"ו אין לתקוע, דכל חיוב המצוות בחו"ל משום עשיית ציונים כשיחזור לא"י, ולכן אין לתקוע בשבת, שהרי כשיחזור לא"י יהיו פטורים במקום שאין ב"ד. וע"ע מש"כ בזה בשו"ת מהר"י אסאד או"ח סי' פ"ז, שו"ת שואל ומשיב קמא ח"א

יעמוד במקדש ויטול את הלולב חוץ לחומה, גם אינו יוצא, דושמחתם לפני ה', היינו עם ארבעת המינים בתוך המקדש⁶⁶. והמאירי כתב על שאלת תוס': „אין זה כלום שלא היתה תקנה זו בראשון אלא מפני שהיו מכין זה את זה מפני שכל אחד ואחד היה מבקש את שלו מצד שאין אדם יוצא בשל חבירו אבל שאר הימים לא הוצרכה לתקנה זו⁶⁷. ומהאחרונים יש שתירץ קו' תוס', דרך לאחר החורבן אפשר היה לריב"ז לתקן גטילת לולב בכל מקום שבעה, ואין בכך משום בל תוסיף, היות והיה בזה זכר למקדש, אבל בזמן שביהמ"ק קיים, א"א לחכמים להוסיף מצוה, ליטול כל שבעה בביתו, שהיות ואין בזה זכר למקדש, הו"ל בל תוסיף⁷⁰.

ועל שופר ומגילה אין לשאול שיתקנו חכמים שיתקע ויקרא בביתו, דבשלמא בלולב יש היכר להיות ועיקר המצוה אפי' בראשון למי שנמצא בירושלים לילך למקדש וליטול שם לולב, שאז מקיים מצות ולקחתם וגם מצות ושמחתם לפני ה', והוא נוטל בביתו, וע"י כך זכור שלא להוציא לרה"ר, אבל שופר ומגילה שהמצוה בהם שוה בביתו ובביהכנ"ס, אין היכר ע"י הנטילה בביתו, וממילא אינו זכור⁷¹.

לפי המבואר לעיל⁷², שאם נעקרת כל המצוה, אין חכמים גוזרים עליה, יש לשאול, מה השאלה א"ה ביום ראשון נמי, הרי אם יגזרו אף ביום ראשון, נמצא שלעולם לא תתקיים המצוה של גטילת לולב במקדש שבעת ימים⁷³. וי"ל דאכן זו גופא קושיית הגמ', שהיות וא"א לגזור אף על היום הראשון, דא"כ בטלה לגמרי המצוה, א"כ לא לגזור כלל, שהרי בגזירה זו שאינה חלה על כל

בביתו זכור הוא ולא אתי לאפוקי⁷⁴. כלומר שע"י התקנה נזכר שלא להוציא, והיינו שיחשוב למה לא נוטל במקדש כבשאר ימים, וע"י כך יזכור שמפני הסכנה בטלו, והסכנה היתה בגלל שהיו צריכים להביא לולביהם מע"ש היות ואסור לטלטל בשבת, ונמצא איפוא שהתקנה ליטול בביתו, מביאו לידי כך שיוזכר שאסור לטלטל ברה"ר⁷⁵. וכתבו התוס' שאין לשאול, א"כ שיתקנו שכל שבעה גם יטול בביתו כשחל בשבת, משום שהגמ' יודעת גם עכשיו את הסברא שבסמוך שמועיל קצת, הואיל והראשון מן התורה. ברם בספר המאור כתב וז"ל: „אבל בשאר הימים לא רצו להתקין ליטול בביתו, שמצותו מן התורה אינו אלא במקדש, משום דכתיב ושמחתם לפני ה' אלוהיכם שבעת ימים, וכאילו אמר עד תשלום שבעת ימים, כי הראשון מצותו מן התורה בכל מקום, לפיכך התקינו לו שיהא כל אחד נוטל בביתו⁷⁶“.

והריטב"א כתב: „ובדין הוא דמצי פריך דשאר ימים נמי לידחי שבת במקדש שהוא מן התורה וליתקון ליה בביתו, אלא דאידך פירכא עדיפא ליה⁷⁷. ודבריו צריכים תלמוד, שהרי אם יטול בביתו, אינו מקיים מצוה מן התורה, שהרי רק במקדש המצוה היא מהתורה⁷⁸, ובענין זה נחלקו הראשונים, דעת הרמב"ם בפ"ה המשנה⁷⁹, שירושלים בכלל מקדש, אבל רש"י⁸⁰ כתב, שירושלים בכלל מדינה, ומהתורה המצוה רק יום אחד. והריטב"א⁸¹ סובר כרש"י⁸². וצ"ל בדעתו, שמי שבא במקדש, נתחייב בלולב אפי' כשהולך למקום אחר, ולכן אף בביתו מקיים מצוה מן התורה⁸³. ברם סברא זו אינה ברורה, דבפשוטו בעינן שיטול את הלולב במקום חיובו. ואפשר שאפי' אם

שבעה בבית, א"כ יתכן דכל זה אינו בגירסת הגמ' לפי דעתו, וצריך תלמוד. 60 ערוך לגר. ובוה מסולקת קושיית הכפות תמרים, ע"ש. 61 וראה ערוך לגר שמבאר דבריו, והובא להלן הערה 146. וע"ש עוד מש"כ בדעת המאור והתוס', דהתוס' ס"ל דירושלים כמקדש, ולכן שפיר הק', וראה בסמוך 64—63 והערה 7, וראה לעיל מב, ב הערה 101 מפיר"ח. וראה רי"פ פירא עשה נ"ב—ג, שדייק לשון בעה"מ דביום הראשון אין מצוה מיוחדת במקדש מלבד בגבולין, וכן הבין גם בעמק ברכה ע' צ"ב, והרי"פ שם האריך בזה ומסיק דשאלה זו במחלוקת הראשונים שנויה, ולדעת תוס' איכא מצוה בפ"ע, ומי שנטל ביום א' בגבולין, עדיין יש עליו מצוה מן התורה ליטול במקדש. וראה ערוך לגר, הגהות אמרי ברוך על טו"א ר"ה ל, א. וראה בסמוך 68—67, ולהלן 112—110. וראה קובץ חידושי תורה הגר"מ והגרי"ד ע' קי"ד, משנת יעבץ מועדים ס' ס"ח אות ב'. 62 עמק סוכות, עמק ברכה. 63 לעיל מא, א. וראה ידי אליהו תיקון כ"ה. 64 שם ד"ה במדינה. 65 שם. 66 עמק ברכה שם, וכמפורש בחידושי. [ומש"כ עמק סוכות שצ"ל דהריטב"א סובר כהרמב"ם, תנאה]. 67 עמק ברכה שם. 68 מקראי קודש לצ"פ פרנק סוכות ח"ב ס' י"ג בשם הר"ש רוזנבסקי, וראה להלן ציון 86 לשון רבינו מנחם שמייע לדבריו. ובעיקר

מחלוקת רש"י והרמב"ם ע' טו"א ר"ה ל, א, ואמרי ברוך שם, רי"פ פירא שם, ובח"ג מלואים ס' ה', מקראי קודש שם ובס"י י"ט, ברית משה על הסמ"ג עשה מ"ד, שו"ת כפי אהרן ח"ב או"ח ס' י"א, שפ"א ומשמדות כהונה לעיל מא, א, ערוך לגר שם ובבכורי יעקב ס' תרנ"ח, חי' ר"מ שמחה בפרקיו. ועי' אמרי ברוך הג"ל שר"ל בשי' הרמב"ם, שרק מדרבנן יש מצוה כל שבעה בירושלים, ואף לפני תקנת ריב"ז ומסייע מתוס' וריטב"א כאן, ע"ש. וראה „המעין" תשרי תש"ל, וחקר ועיון ח"ג עמ' צ"ג. ועי' שו"ת התעוררות התשובה ח"א ס' קפ"ד וח"ב ס' מ"ד. וראה מנחה חרבה סוטה ז, ב, ושו"ת ציץ הקדש ח"א ס' מ"ז. וראה בספר הזכרון לגרי"ב זולטי עמ' שנ"א ואילך. וראה ב„אוצר" לעיל מא, א 16—6. 69 וצ"ב, דזו היא שאלת תוס', שיתקנו חכמים שיטול בביתו, ולא תבטל מצות לולב. 70 אמרי ברוך שם. וע"ש שמבאר עפ"י מחלוקת הרמב"ם והראב"ד בפ"ב מה' ממרים ה"ט. וכיו"ב ומטעם אחר תי' צל"ח ופני אריה, דרך לאחר החורבן תיקן ריב"ז כל ז', והוסיף הפנ"א דמכאן מוכח דירושלים הוי כמדינה, דאל"כ תיקשי קו' תוס' ליטלו בביתו, בירושלים עכ"פ. וע"ע מים עמוקים. 71 צל"ח, וראה להלן 87. 72 בציונים 9—5, ע"ש. 73 מנח"ח מצוה שכ"ד.

מה שיש לגזור איכא חוכא לגזירות חכמים, וע"ז שפיר מתרצת הגמ' שיש הבדל בין ראשון לשאר ימים, וממילא לא מ' חזי הגזירה כחוכא ⁷⁴.

עוד יש לשאול, והרי התקנה ליטול בביתו לא היתה אלא לענין נטילה במקדש, ואילו במשנה לעיל שהיו מוליכין לולביהן לביהכנ"ס והעמידה בגמרא בזמן שאין ביהמ"ק קיים, והרי יש שם חשש שמא יעבירו ⁷⁵. וי"ל דהש"ס ס"ל השתא דהמשנה מיירי בזמן שביהמ"ק קיים ובגבולין, וקודם תקנה נשנית, אבל לאחר תקנה לא היו מוליכין הלולים לא במקדש ולא בגבולין לביהכנ"ס ⁷⁶. ועוד י"ל דאכן אף מהמשנה לעיל יש לשאול, אלא דעדיפא מיניה מקשה, דאפי' בזמן המקדש אין זה טעם לקודם התקנה ⁷⁷.

קודם תקנה מאי איכא למימר ⁷⁸. קשה, מאי פריך, הא קודם תקנה היו מוליכין לולביהם להר הבית, וא"כ הו"ל כאילו תיקנו שיטלו בביתם. וי"ל שהיות ולא עשו כן מכח התקנה, יש לחוש שמי שלא הוליד לולבו מע"ש, שיעבירו בשבת ⁷⁹. ועוד יש לפרש, דבשלמא אם נוטל בביתו שיש בוה שינוי משאר ימים, איכא היכר משעת נטילה, אבל בוה שמוליד בע"ש, אין היכר בשבת בשעת נטילה, ולכן יש לחוש שמא יעבירו ⁸⁰.

אלא ראשון דאיתא מן התורה בגבולין לא גזרו בהו רבנן הנך דליתנייהו מן התורה בגבולין וכו'. פירש"י: „דחשובה נטילתו דאפילו בגבולין חייב וכו'". וז"ל הריטב"א: „פירוש, ראשון שהוא חובה מוטלת עליו לגמרי דהא מחייב בה בגבולין וא"א לו שלא יתחייב מן התורה, לא הקלו בו לדחות לולב משום גזירה דרבה, אבל שאר ימים שאפשר לו להפטר מן התורה כשאינו במקדש, דהא ליתיה בגבולין, הקילו בו אף במקדש לדחותו משום גזירה דרבה שיש בה חשש איסור תורה וכו' ⁸¹. והסמ"ג ⁸² כתב: „דבזמן שבהמ"ק קיים היה לולב

ניטל בכל מקום בגבולין יום ראשון אפילו בשבת מפני שהיו ישראל עולין לרגל ושוהין בירושלים לאכול מעשר שני ולומדים תורה כדאמרינן גדול מעשר שני שמביא האדם לידי תלמוד ואין לחוש לגזירה דרבה, אבל שופר שהיא חכמה צריך יותר טורח ללמוד הלכותיו לכן חשו בגזירה דרבה בגבולין אף בזמן הבית וכו' ⁸³.

וה"ל הרמב"ם ⁸⁴: „ולמה לא גזרו גזירה זו ביו"ט הראשון מפני שהוא מצוה מן התורה ואפילו בגבולין נמצא שאין דינו ושאר הימים שוה שבשאר ימי החג אין אדם חייב ליטול לולב אלא במקדש". יש מהאחרונים שכתב, שרהיטת לשונו לא משמע כפירש"י דחשובה נטילתו, אלא הרמב"ם מפרש שאעפ"י שאפשר לחכמים לעקור דבר מן התורה בשו"א, מ"מ אם ימשך מגזירתם ביטול המצוה בכללה, לא באו לגזור, ולכן ביום א' שהמצוה בגבולין היא דוקא בו ולא בשאר ימים, אם היו גוזרים, היה מתבטל נטילת לולב של גבולין מכל וכל, אבל בשבת שבתוך החג ראו לגזור במקדש שאינה מתבטלת מכל וכל ⁸⁵. ורבינו מנחם ⁸⁶ מבאר מדוע לא גזרו ביו"ט הראשון: „לפי שביו"ט ראשון שחובה מן התורה בכל מקום, וכל אחד ואחד נוטלו ואינו יוצא מש"ץ, כל אחד ואחד קודם לנטילתו מזומן ללמוד, ולא שכיח דאזיל לגבי בקי, ולא אתי לידי חילול שבת, ומשו"ה לא גזרו ביה ואפי' בגבולין, אבל כשחל בשבת בשאר יומי, דליתנייהו מן התורה בגבולין, ולא חמיר להו לאינשי, וכסבורין הם שלא יצטרך להם שלא יבואו במקדש, ובזמן שביהמ"ק קיים אין לולב במדינה ובגבולין וכו', ולפי שהיו סומכין על כך לא גמרי, ואפשר דמקרי ועיילי למקדש וכו', ולפי שלולב לכל מסור ואינו יוצא בלולב של ש"צ, צריך הוא ללמוד, וזה שלא למד שמא יצא משם עם לולבו ללמוד מן הבקי, שאפי' למד מיום ראשון שמא שכת, וחזור ונוטלו שם במקדש ואתי לידי חילול שבת, ומשו"ה גזרי ביה ואפי' במקדש".

עליו. וע"ע שו"ת שבט סופר סי' מ"ב, משנת יעבץ מועדים סי' ס"ח אות ב', וראה לעיל מב, ב ציון 7. ⁸² עשה מ"ד, וראה להלן. ⁸³ ועי' רש"ש שפי' הא דאיתא בגמ' לא גזרו בהו רבנן, דהכונה על לולב ושופר. [וכנראה שפי' כן משום שהוקשה לו מאי שנא שופר מלולב, והרי שניהם מהתורה בגבולין. ולכאורה צ"ב, דא"כ ליכא כלל גזירת רבה בשופר, ואפשר שלדעתו למסקנא אה"נ כל מקום דידעינן בקבוצא דירחא לא חיישינן לגזירת רבה. ובדברי הסמ"ג מבואר החילוק דרך בלולב לא גזרינן, אבל בשופר גזרינן. וראה להלן 161 מדברי הראב"ה]. ⁸⁴ פרק ז' מהלכות לולב הלכה י"ד. ⁸⁵ ידי אליהו לר"א גאליפפה תיקון כ"ה, ולדעתו זו היא נמי כוונת הר"ף, ע"ש. ועי' שאלות ותשובות מכתם לדוד יורה דעה סימן י"ד שהביא דבריו, וכתב דאף הרמב"ם מפרש כרש"י, וכדאיתא בפ"י המשנה, וגם שדי נרגא בעיקר היסוד דבכהאי גוונא אין חכמים גוזרים. ⁸⁶ על הרמב"ם שם.

⁷⁴ מנחת חינוך שם, ועיין עוד ערוך לנר להלן על תוס' ד"ה אינהו מה שמקשה כיר"ב על הט"ז, וע"ש מה שכתב. וע"ע רוח אליהו. ⁷⁵ כפות תמרים, והיינו רק במקדש תיקנו דאיכא רוב עם. ⁷⁶ שם, ועי' ערוך לנר. ⁷⁷ ערוך לנר. ובתירוץ דראשון יש לו עיקר בגבולין, מתורץ גם ממתני' דלעיל. ⁷⁸ במאירי הוסיף, דהיינו שלא ידחה שבת אף ביו"ט ראשון, ואע"ג דהוא מצוה דאורייתא, יש כח ביד חכמים לעקור בשו"א, ע"ש. [וצ"ב, דהרי גם לעיל בתירוץ הש"ס שאין נוטלין בשבת שבחוה"מ משום גזירת רבה, הרי הטעם הוא משום שיש כח ביד חכמים לעקור, וכפירש"י שם, ואמאי הוקשה זאת להמאירי רק כאן, וצ"ע]. ⁷⁹ כפ"ת. ⁸⁰ ערוך לנר. ⁸¹ וכע"ז מבואר בשפ"א לעיל מא, א, שאין חובה לבא למקדש, אלא שהעולה למקדש מתחייב. ועי' רי"פ פרלא על רס"ג ח"ג מילואים סי' ה', וכן במקראי קודש לרצ"פ פרנק סוכות ח"ב סי' י"ג, דס"ל שיש חיוב לבא למקדש ליטול לולב. וראה במקראי קדש מה שהעיר

מדרבנן ומדאורייתא וכו', עבדו בה רבנן במצות שופר היכרא דתירחי כולה במקדש קודם תקנה ולאחר תקנה במקום שיש בו ב"ד משום תרועה דאורייתא דאית בה וגורו בה דלא תדחי שבת בשאר מקומות כלל משום תרועה דרבנן דאית בה"ט. וטעם אחר יש להראב"ד בהשגותיו על המאור, אמאי אין תוקעין: „מפני שאין לשופר עיקר מפורש בגבולין, שלא אמרה תורה שבתון זכרון תרועה אלא במקום והקרבתם אשה לה' ולא נאמר בכל ארצכם אלא ביובל זכרון" 94 שאינו מפורש בגבולין אלא מדרשא אתי ומשו"ה גזרו" 95.

והר"י מלונגיל כתב: „ובזמן ביהמ"ק אע"פ שמן התורה ליכא בגבולין חובה אלא יום ראשון, אפ"ה היו נוטלין לולב כל שבעה בכל א"י, לא משום חובה אלא משום יסוד נביאים. וא"ת שופר בגבולין אמאי לא דחי כמו במקדש הא לא כתיב לפני ה' וסתמא כתיב בין במקדש בין בגבולין, י"ל כיון דכתיב בשופר זכרון תרועה וכתוב במקדש והיו לכם לזכרון לפני אלוקיכם ילפינן האי זכרון מהאי זכרון, ויותר משמע במקדש משאר מדינה, אבל אם לא היה שבת היו תוקעין במדינה ובכל א"י משום שמא האי זכרון תרועה סתמא כתיב. א"נ היו תוקעין משום רשות כדאמרין בלולב כל שבעה חוץ מיום ראשון היו נוטלין לולב משום יסוד נביאים" 96.

דאיתיה מן התורה בגבולין מנא לן. קשה, והא זיל קרי ביה רב הוא, דכתיב ולקחתם לכם סתמא, ולא פירש מקדש, ש"מ אפילו בגבולין. וי"ל שנסתפק המקשה משום דכתיב בסיפא דקרא ושמחתם לפני ה' אלוקיכם שבעת

אי הכי 87 האידנא נמי 88 אנו לא ידעינן בקיבועא דירחא אינהו 89 ידיעי בקיבועא דירחא לידחו אין הכי נמי וכו'. כתב הר"ף במגילה 90: „גרסינן במסכת סוכה מפני מה אין לולב דוחה את השבת ביו"ט ראשון הלא מצוותו מן התורה אפילו בגבולין ואוקימנא משום דלא ידיעין בקיבועא דירחי ומספיקא לא דחינן 91 שבת וה"ט דשופר וה"ט דמגילה". ותמה עליו בספר המאור בשמעתי: „שלא נאמר וה"ט דשופר וה"ט דמגילה אלא לענין גזירה דרבה, אבל לענין ספיקא דקיבועא דירחא אין בזה טעם לשופר ומגילה, שהרי אפי' במקום שלא היה להם שום ספק בקיבועא דירחא לא דחי את השבת, כדתנן גבי שופר במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה ומגילה לעולם לא דחתה את השבת בשום מקום וכו'". והרמב"ן במלחמות השיב: „עיקר תשובת השאלה ששאלו רבים למה לא היה שופר דוחה שבת במדינה שהרי עיקרו מהתורה אפילו בגבולין, זו שאמר ז"ל משום דלא ידיעין בקיבועא דירחא שאפי' כשהיה ביהמ"ק קיים לא היו יודעים בקיבועו של חדש זה שהוא חג שהחדש מתכסה בו ואפי' בזמן שהעדים באים בשחרית, במקדש היו יודעים בקיבועו של חדש זה, ובגבולין לא היו יודעים, לפיכך לא היו תוקעים אלא במקדש בלבד דמספיקא לא דחינן שבתא" 92. ולענין מגילה כתב: „ידוע הוא שכלפי שאמר והלא מצוותו מהתורה ואפי' בגבולין, ואמר משום דלא ידיעין בקיבועא דירחא ולא דחו שבתא אלא ודאי דדברי תורה, לפיכך אמר והיינו טעמא דמגילה, כלומר שאינה דבר תורה". ובעל המאור כתב: „כיון שמצות שופר מעורבת היא ביומה

ע"ש. 93 והראב"ד בהשגות על הר"ה דחה טעם זה, דאיך דחינן דאורייתא משום דרבנן, וכן גם על עיקר מש"כ הר"ה שלא כל התקיעות הם מן התורה, כתב הראב"ד, הא לאו דברי הכל הוא דהא איכא תנא דס"ל שכולם מדאורייתא, וכן נמי תמה עליו הרמב"ן במלחמות, והוסיף עוד, שאם מקיימים התקיעות דאורייתא, ממילא יש לתקוע אף התקיעות דרבנן, שהרי שוב ליכא גזירה דרבה, ע"ש, וראה גם בריטב"א. וראה להלן 164—162. 94 נראה שצ"ל „וכיון". ואולי יש להגיה: „אבל זכרון אינו מפורש". 95 ומקורו בירושלמי ר"ה פ"ד ה"א, כן יש ללמוד מהמאירי ר"ה ל, א, ועי' בהגהות החלק"י על המנח"ח מצוה ת"ה. וראה שבלי הלקט סי' רצ"ד ותניא רבתי סי' ע"ז. ועי' ר"ן וריטב"א בשמעתי, ר"ן פ"ק דמגילה, ביאורי רא"ם על סמ"ג ה' מגילה, טעם המלך פ"ב מה' שופר, שו"ת אבני נזר אור"ח סי' תקי"ב, שו"ת שבט סופר סי' ל"ז, שו"ת ר"ע הילדסהיימר אה"ע — חו"מ סי' רי"ז ח"ג. 96 בדברי הר"י מלונגיל למדנו שיטה חדשה בדיון לולב ובדין שופר, דלולב היה נוהג בגבולין בזמן ביהמ"ק מדין רשות מיסוד נביאים, ושופר אינו מהתורה בגבולין, אלא אף הוא היה נוהג בגבולין בזמן ביהמ"ק מדין רשות מיסוד נביאים, ובזה"ז נוהגים שניהם בגבולין מתקנ"ה והוי חובה. והדברים צ"ע רב.

87 מפרש הצ"ח, דבשלמא לתירוץ הקודם ראשון הא תקינו וכו', לא שייך האידנא נמי לתקנו בביתו, דבזמן הזה דליכא מקדש אין חילוק בין ביתו לבית הכנסת, וליכא היכרא, ורק בזמן המקדש דעל ידי התקנה ליטול בביתו שמבטלין מצות ושמחתם לפני ה' יש היכרא. אבל לתירוץ דאיתא בגבולין קשה האידנא נמי. וע"ש מה שהעיר על זה, וראה לעיל 71. וכעין זה בדרך אחרת פי' ערוך לנר, דע"י תקנה איכא היכרא, ולכן האידנא דליכא תקנה אין היכרא, ולכן לתירוץ הקודם ל"ק. [ולפי' הסמ"ג הנ"ל צ"ע קו' הגמ' האידנא נמי, שהרי בזה"ז אין הטעם דעולין לרגל ושוהין בירושלים]. 88 פי' ר"ח: „גדחי ליטלנו בביתו". [וצ"ב, דמפורש בסמוך דאינהו הוליוכו לביהכנ"ס מע"ש, וא"כ אף על חו"ל השאלה היא כן]. 89 כלומר, בני א"י, וכן בכל מקום שידוע יום שנתקדש החודש ע"י השלוחים, עי' מאירי ורמב"ם פ"ו מה' לילב ה"ט"ז. וריטב"א פי' רוב בני א"י, ע"ש. ועי' חזו"א אור"ח סי' קל"ב סק"ב. 90 ד, ב. 91 וכ"ה בפיר"ח שאין דוחים שבת מספק. [וצ"ב, איוו דחיית שבת יש בזה, ולשון הרמב"ם פ"ז מה' לולב ה"ט"ז „לא היו נוטלין הלולב מספק", ועי' פירש"י]. 92 וכתב שם עוד, שבדין הוא שאפי' במקדש לא נתקע מפני שרוב פעמים העדים משתהים מלבא, ולא גזרו רק משום שזריון הם,

ימים, ובכלל שבעת ימים נמצא היום הראשון, הרי שגם יום הראשון הוא במקדש בלבד.⁹⁷

דתניא ולקחתם שתהא לקיחה ביד כל אחד. ופי' בתוס' ⁹⁸ מדלא כתיב ולקחת לשון יחיד. והקשו המפרשים, הרי מולקחתם ילפינן לעיל ⁹⁹ שארבעה מינין מעכבין זה את זה ¹⁰⁰. וי"ל שעל הילפותא שתהא לקיחה ביד כל אחד, סגי דלכתוב „וקחו“, ומדכתבה התורה „ולקחתם“, ילפנן גם ללקיחה תמה ¹⁰¹. ובעיקר מה שהוצרכו ללמוד מקרא שתהא לקיחה ביד כל אחד, העירו המפרשים הרי הוא דבר המובן מעצמו, שהרי מצוה שבגופו א"א לקיים ע"י שליח ¹⁰². וכתבו לפרש דלא בא הפסוק ללמדנו שלא תועיל שליחות, אלא סד"א שמצות לולב היא כקרבן צבור וניסוך המים, וא"כ ב"ד נוטלים עבור כל ישראל, קמ"ל שזו מצוה על כל אחד ואחד ¹⁰³. ויש שפירש, שעיקר כוונת הבריייתא היא משום הסיפא, דדריש לכם להוציא את השאול, ולכאורה י"ל כיון דלכם כתיב לשון רבים לא נמנע רק של עכו"ם ושל גבוה, אבל בשל ישראל חבירו גימא דיוצא, לכן מקדים התנא דכיון דבלקיחה גמי כתיב לשון רבים אע"פ שהמצוה ה"א לכל אחד, א"כ לכם גמי קאי על כל יחיד ויחיד ¹⁰⁴. לכם משלכם להוציא את השאול ואת הגזול. נתבאר ב„אוצר“ לעיל ראש פרק לולב הגזול ¹⁰⁵.

ראשון אפי' בגבולין הראשון מלמד שאינו דוחה אלא יו"ט הראשון בלבד. קצת קשה, פשיטא שהרי אינו מן התורה בגבולין אלא ביו"ט ראשון, ועוד מה דחייה שייך ביו"ט ראשון כיון שאינו אלא טלטול בעלמא. וי"ל דאתיא כר' אליעזר, וקמ"ל דאף דמכשירין דחי שבת,

97 כפות תמרים. ועיין שם שביאר שהתירה כתבה קודם ולקחתם לכם ביום הראשון, היינו משום דרצה להפריד יום הראשון משאר ימים, דיום א' בעינן לכם, מה שאין כן בשאר ימים. ועל זה תירץ הש"ס דיום ראשון הוא מהתורה בגבולין מדכתב ולקחתם לכם סתמא ולא פי' מקדש ש"מ אפי' בגבולין, ומאי דכתיב ושמחתם וגו' ר"ל תשלום ד' ימים דהיינו ו' ימים הנשארין. 98 לעיל מא, ב ד"ה ולקחתם. 99 לר, ב. 100 פי' הרא"ם על הסמ"ג ה' לולב, כפ"ת לעיל שם. 101 כפ"ת שם, וע"ש שמבאר מ"ט לא נאמר דכוליה קרא ללקיחה תמה. וראה גם קרבן אהרן פ' אמור פרק ט"ו. 102 כפ"ת. 103 ערוך לנר, לעיל מא, ב, וכבר כתב כיו"ב המאירי שם. ועי' שפ"א שם, וראה שו"ת ראשי בשמים או"ח סי' ל"ב. ועי' יד המלך פ"ז מה' לולב הי"ג שהעיר על השמטת הרמב"ם הלכה זו שתהא לקיחה ביד כל אחד. ועי' תו"ת ויקרא כ"ג אות קכ"א שמישיב עפ"י גי' הרי"ף „שתהא לקיחה תמה ביד כל אחד ואחד“. וראה מי באר דף קל"ד. ועל עיקר תירוצו של יד המלך, ראה שו"ת חת"ס או"ח סי' קפ"ב ובחידושי לעיל מא, ב. וראה מרומי שדה לעיל כז, ב ושו"ת ר"ע הילדסהיימר חלק אה"ע—תו"מ סי' רכ"ז. וראה שו"ת בנין חזק סי' ע"א, שו"ת ראשי בשמים או"ח סי' ל"ב, שו"ת שרידי אש ח"ב סי' מ"ב, חזון יחזקאל ברכות פ"ז, שו"ת אסיפת דינים מערכת ד' מינים סי' ג'

מ"מ לא דחי רק ביום ראשון, אבל בשאר ימים אף שהם במקדש מדאורייתא, מ"מ לא דחו מכשירין שלהם שבת ¹⁰⁶.

אמר מר ביום ואפילו בשבת מכדי טלטול בעלמא איצטריך קרא למשרי טלטול. אמר רבא לא נצרכה אלא למכשירי לולב וכו'. כתב הרמב"ם ¹⁰⁷: „מצות לולב להנטל ביום הראשון של חג בלבד בכל מקום ובכל זמן ואפ"ל בשבת שנאמר ולקחתם לכם ביום הראשון“. וצריך לומר שמש"כ שנאמר ולקחתם וכו', אין הכוונה שילפינן מפסוק זה על המצוה להנטל אפי' בשבת, שהרי כאמור אין צריך קרא להתיר טלטול, אלא מפסוק זה למדנו שביום ראשון נטל לולב מהתורה בכל מקום ¹⁰⁸. ואליבא דהאי תנא דתניא לולב וכל מכשיריו דוחין את השבת דברי ר' אליעזר, מ"ט דר' אליעזר אמר קרא ביום ואפילו בשבת ¹⁰⁹. ורבנן האי ביום מאי עבדי ליה, מיבעי ליה ביום ולא בלילה. ור' אליעזר ביום ולא בלילה מנא ליה נפקא ליה וכו'. יש מהאחרונים שהעיר מכאן על שיטת בעל המאור ¹¹⁰ שיש רק מצות עשה אחת של לולב, אלא שבמקדש נמשכת המצוה עוד ששה ימים, ובגבולין רק יום אחד, וא"כ מעוט דימים קאי אששה דמקדש, ואיך הביא הש"ס ראייה משאר ימים במקדש על יום הראשון, והרי תזינן שהמצוה בשאר ימים אינה חשובה כמו יום ראשון, שהרי נוהגת רק במקדש, וא"כ כמו שאינו נוהג אלא במקדש ה"ה שאינו נוהג אלא ביום, משא"כ ביום הראשון שנוהג אף בגבולין י"ל שנוהג אף בלילה. ולשיטת ה"ר מגוח ¹¹¹ דמצות יום ראשון בגבולין ילפינן מ„ולקחתם“, ומצות שבעת ימים במקדש ילפינן

ס"ק י', וכן כללים מערכת הל' כלל קמ"א סק"ב בשם האור שמח. 104 שפת אמת לעיל מא, ב. 105 ל, א. 106 ערוך לנר, וע"ש עוד באורך, והעלה שאף לרבנן צריך מיעוטא, וראה שם ביאור הענין. וע"ע זרעו של אברהם, שפת אמת. ועי' הגהות הב"ח שציין לפסחים ה, א דילפינן הראשון למעט חוה"מ, וע"ש בתוד"ה למעוטי דמיירי לענין לולב, ובמסקנא איתא שם לכדתני חבי ר"י בשכר שלשה ראשון וכו'. וראה מש"כ תוס' כאן, וכן בפני יצחק זוטא. 107 פ"ז מה' לולב הי"ג. 108 כפ"ת, וכ"כ מקראי קודש למהר"ח אבועלפיא ה' לולב, והובא במלכי בקודש על הרמב"ם ה' לולב שם. וראה כלי חמדה פ' כי תצא. וראה כפ"ת ומקראי קודש שרצו לומר עוד דלשי' הרמב"ם רפכ"א מה' שבת איכא שבות מדאורייתא, ולכן צריך קרא להתיר טלטול, ברם במלכי בקודש שם דחה דבריהם. ועי' עוד איגרא רמא לעיל מב, א, שו"ת רבינו משולם איגרא סי' נ"ד—נ"ה, וכן בנין שלמה על הרמב"ם שם. ועיין עוד עמק סוכות. 109 עי' הלכה למשה שהעיר איך יליף ר"א בשבת קלא, ב, דסוכה ומכשיריה דוחין שבת מגז"ש שבעת ימים סוכה מלולב, כיון דלולב דכתיב בה שבעת ימים דהיינו במקדש אינו דוחה שבת, וראה לעיל 106 דברי ערל"ג. וע"ע בהלכה למשה מה שהקשה, ועיין הגהות מהרש"ם מה שהעיר בזה. 110 וראה לעיל ציון 61. 111 פ"ז מה' לולב הי"ג.

מ, ושמחתם", יש לפרש דאכן ילפינן מצות לולב בגבולין דראשון ממצות לולב דמקדש כל שבעה, דאם לולב שבמקדש שנוהג כל שבעה, מ"מ אינו נוהג אלא ביום, בודאי שכך הדין בלולב בגבולין שהוא רק יום אחד, שנוהג רק ביום ¹¹².

ורבנן אי מהתם הוה אמינא ליליף ימים ימים מפסוקה וכו'. כתב הרשב"א ¹¹³: "ק"ל א"כ לא לכתוב רחמנא ימים דהא כולה מילתא מביום הראשון נפקא לן. וי"ל דאי לא כתב רחמנא ימים הו"א ודאי דגילף שבעה שבעה מסוכה ואי משום דכתיב ביום (הזה) [הראשון] הו"א ה"מ בגבולין דלא חייב בהו רחמנא אלא יום אחד, וה"נ לא חייב אלא יום ולא לילה, אבל במקדש כי היכי דחייב ביה שבעה חייב בה נמי לילות כימים, אבל השתא דכתיב גם במקדש ימים כמו שכתוב בגבולין, גלי לן קרא דכי היכא דיום שנאמר בגבולין דוקא ביום ולא בלילה, אף ימים שנאמר במקדש דוקא ימים ולא לילות" ¹¹⁴.

דת"ר בסוכות תשבו שבעת ימים ימים ואפילו לילות אתה אומר ימים ואפילו לילות או אינו אלא ימים ולא לילות ודין הוא וכו', ונאמר בלולב ימים מה להלן ימים ולא לילות וכו'. כתב הריטב"א: "הא ודאי אילו איתיה להאי מה מצינו, הוה קשה לי טובא, דתלינן סוכה לימים ולא לילות כלולב, ואילו לעיל אמרינן דימים דלולב הוה משמע ימים ואפילו לילות כסוכה, אי לאו דכתיב ביום ולא בלילה, אלא דהאי דינא שקלא וטריא הוא ולא קאי" ¹¹⁵. ועוד כתב: "וכ"ת והשתא בהאי שו"ט היכי עבדינן

112 ר"י פרלא על רס"ג עשה נ"ב (ח"א רל"א, ב' מדה"ס). וע"ש שלפי שיטה זו היה למצוי המצוות למנותן כב' מצוות. וע"ע עמק ברכה דיני לולב סי' א'. וראה ערדלי"ג שאף הוא תמה כיו"ב, אבל לדרכו הסברות הן להיפך מסברות הרי"פ. ובעיקר השאלה, ראה דברי הרשב"א שבסמך. 113 שבת קלא, ב. 114 וע"ש שהוסיף, דר"א לא ס"ל סברא זו, היות שיש לדרוש ביום למילי אחריני, וימים שכתוב במקדש מגלה על גבולין, דכמו שבמקדש אינו ניטל אלא ביום, אע"פ שניטל כל שבעה, ק"ו בגבולין שניטל יום אחד בלבד, שאינו אלא ביום, וע"ש עוד. ובשו"ת שערי דעה ח"ב סי' כ"ה כתב, עפ"י מה דקשיא ליה, דאמאי לר"א לא בעינן קרא על זה, דהרי אשכחן לשון ימים בתורה על יום ולילה, וכתב דר"א לשיטתו לעיל כז, ב שאין עושין סוכה בחוש"מ דבעינן סוכה הראויה לשבעה, ואם נאמר שחובת לולב אף בלילה, הרי אין לחלק בין סוכה ללולב, שהרי בשניהם לא מפסקי לילות מימים, א"כ הא דדרשינן הראשון שאינו דוחה אלא י"ט ראשון בלבד, ה"ז מיותר אליבא דר"א, דבלא"ה א"א להסיר לולב שנתקן בחוש"מ, שהרי הוא דומיא דסוכה, ומדאיצטריך קרא למעוטי ש"מ שאין לולב נוהג בלילה, וממילא לא דמי לסוכה, ותו א"צ שיהיה ראוי לשבעה, ומשום"ה לא בעי לר"א קרא ומיותר לזה דלולב אינו נוהג בלילה כי נלמד מזה דאיצטריך קרא דהראשון. וע"ע מה שהקשו תוס' שבת שם ד"ה סד"א, וכן תוס' ד"ה קמ"ל, וע"ש עוד בתוס' ד"ה שבעת. וראה שו"ת

מה מצינו מלולב לסוכה, דשאני התם דכתיב מיעוטא ביום ולא בלילה. וי"ל דאנן אמרינן השתא דהתם כתיב מיעוטא ללמד על עצמו של לולב ועל ימים של סוכה". נראה למי דומה דנין דבר שמצותו כל היום וכו', ואל יוכיח דבר שמצותו שעה אחת, או כלך לדרך זו וכו', ת"ל תשבו תשבו לגז"ש וכו'. הקשו המפרשים, אמאי איצטריך תשבו תשבו לגז"ש, והרי בלא"ה י"ל שסוכה נוהגת אף בלילה, שהרי לקולא ולחומרא לחומרא מקשינן ¹¹⁶. וי"ל שאין זו גזירה שוה גמורה ¹¹⁷. ועוד י"ל שהיות ויש סברא שיותר יש ללמוד דורות מדורות, א"כ לא שייך להקיש לחומרא, דלא אמרינן לחומרא מקשינן, אלא כשהילפותות שוות לגמרי ¹¹⁸.

יש שהקשה, איך יעלה על הדעת שסוכה אינה נוהגת בלילה, והרי לעיל ¹¹⁹ ילפינן גז"ש ט"ו ט"ו מחג המצות שלילה הראשון חובה, ומוכח איפוא שלילה זמן סוכה, דאם אין סוכה נוהגת בלילה, איך שייך לקובעו חובה ¹²⁰. וי"ל דכל זמן שלא ידענו שסוכה נוהגת בלילה אכן אין ללמוד גז"ש לקובעו חובה בלילה הראשון, ורק לאחר דילפינן מתשבו שלילה זמן חיובא דסוכה, הדר ילפינן ט"ו ט"ו מחג המצות לקובעו חובה בלילה הראשון ¹²¹.

רש"י. ד"ה ויעבירונו ארבע אמות ברה"ר. הוא הדין דמצי למימר ויוציא מרשות היחיד לרשות הרבים אלא שברוב מקומות וענינים אמרינן יש לחוש להעברת ארבע אמות ואין לחוש להוצאה כגון אם היה מונח בכרמלית או בקרפף או בנינה דאין כאן איסור הוצאה דאורייתא ויש כאן איסור העברה ברה"ר. בתוס' בעירובין ¹²² מבואר,

חסד לאברהם קמא או"ח סי' ס"ה. וראה פני יצחק זוטא בשמעתין שהאריך בבאור הסוגיא. 115 ועוד כתב שם: "ומאי דאמרינן לעיל דאיצטריך ביום למעוטי לילות בלולב דלא נגמר מסוכה, היינו בתר מסקנא דהכא, דאסיקנא דסוכה ימים ואפי' לילות כימי המילואים. וילפינן סוכה ממילואים", ע"ש. ועי' יבין שמועה בהליכות עולם שער ד' דיני היקש כלל ק"י שהק', דנשתוק קרא מביום לפי רבנו, וממילא נדע דלולב ביום ולא בלילה, דמדאיצטריך תשבו וגו' ש"מ דלולב אינו נוהג בלילה, דאי נוהג בלילה לא איצטריך תשבו. וכן מקשה איפכא, לישתוק מתשבו, וממילא נדע דסוכה נוהגת בלילה. וע"ש מה שמסיק דלאו גז"ש גמורה היא, וראה דמהיכי תיתי שיהא נוהג בלילה, אלא ודאי דסוכה נוהגת בלילה, ועי"ש מה שמסיק דלאו גז"ש גמורה היא, וראה בסמוך הערה 117. ובעיקר הילפותא ממילואים, עי' אמבואה דספרי פ' נשא ע' 198. 116 יבין שמועה שם, ועי' כפ"ת. 117 שם, וכנ"ל הערה 115. 118 יד דוד, שפת אמת, ויעויין ביבין שמועה שם בסופו שרמז לזה. וע"ע בשו"ת אהל משה (קצנלבויג) סי' כ' מש"כ לישב עפ"י חקירת האחרונים, אי לחומרא מקשינן בגלל הספק, או שמידה היא בתורה, ע"ש. ור' בעמק סוכות. ועי' שו"ת מהרי"ל דיסקין כתבים, סי' ל"ב, ראשית בכורים דף לה, א, ור' ב. אוצר"ל לעיל כח, ב 41-36. 119 כז, א. 120 הגהות פורת יוסף. 121 שם. 122 לב, ב ד"ה הכא.

דכתיב בהו יום יתירא, וילפינן מיניה דדחי שבת כדאיתא
במו"ק 129 שנאמר עשתי עשר יום מה יום כולו רצוף
אף עשתי עשר כולו רצוף 130.

רש"י. ד"ה ראשון אף בנבולין. לאו מרבויה דריש וכו'.
יש לעיין, אמאי לא הוי ריבויא, והרי היה אפשר שתכתוב
התורה ולקחתם ושמחתם וראשון מיותר הוא. ויש לישב,
דראשון איצטריך ללמדנו דבראשון הוא דבעינן לכם
ולא בשאר ימים, וכן הוא מוכרח, שהרי לרבנן דלא
דרשינן אפי' בשבת, מאי דרשי ביה, אלא ש"מ דאיצטריך
לומר דראשון בעי לכם 131.

רש"י. ד"ה אצטריך קרא למישרא טלטול, דרבנן עדיין
לא נאסר טלטול בעולם, ובא הכתוב להתיירו כאן. לשון
רש"י צ"ע קצת, והרי פשוט שהתורה לא באה להיתיר
איסור דרבנן, ומה זה שהוסיף ועדיין לא נאסר טלטול
בעולם. ואולי יש לכיין דבריו עם הכלל שהעלו המפרשים
שאינן כח ביד חכמים לאסור דבר המפורש בתורה להיתר,
וא"כ הו"א שכונת התורה לומר אפי' בשבת כדי שלא
יהיה כח לחכמים לאסור, לזה כתב רש"י שא"א שהתורה
תכתוב לכך דרשא בפ"ע, בשביל גזירה שעדיין לא
נאסרה, ולא נאמר כלל זה אלא אם ממילא נשמע
ההיתר 132.

רש"י. ד"ה למכשירי לולב. בא הכתוב ללמדך
שמכשירי לולב דוחין את השבת כלומר תיקוניה ואפילו
לקוצצו מן המחובר ולאוגדו. לכאורה מוכח מכאן שאי
אפשר לצאת ידי חובת ארבעת המינים כשהם מחוברים
לקרקע, דאל"כ אין הקציצה מכשירי מצוה. ויש לדחות
דמיירי שאין שאר המינים לפניו, ולכן צריך לקצוץ את
הלולב 133.

ומש"כ „ולאוגדו“, היינו אליבא דר' יהודה דלולב

מנכד המחבר לשו"ת דרך חיים אות ב'. וראה ציונים לתורה
כלל י"ט. 128 פנ"י ביצה יח, א וכן מגילה ד, ב. ועי'
שו"ת כתב סופר א"ח סי' ס"ט, שו"ת ניר לדוד סי' ע"א.
129 ס, א. 130 מצפה איתן. ועי' דברי חבר בן חיים
שהעיר על פירש"י, דאמאי הוצרך לומר דיום כל דהו יום
משמע, והרי בלא"ה הוא קרא יתירא ומיניה גילף דדחי שבת,
וע"ש מה שפירש. 131 דברי חבר בן חיים. וראה לעיל
הערה 97, 106. 132 שם. 133 צל"ח שבת קלא, א.
ועי' בזה פמ"ג סוסי' תרנ"ג, רש"ש לעיל מב, א, בכורי יעקב
סי' תרנ"א סק"ל, שו"ת ערוגות הבושם סי' קצ"ד, מגנת
פתים אור"ח סי' תרנ"ב, שו"ת מהרש"ם ח"א סי' א', אורחות
חיים (ספינקא) סי' תרנ"א, שו"ת מערכת הלמד כלל קמ"א.
וע"ע בשו"ת רבי שלמה איגר אור"ח סי' כ"ג, גליוני הש"ס
ירושלמי זרעים כ"ג אות רי"ח ע' 142, דעת מרדכי ח"א סי'
מ"ז, עמק ברכה דיני לולב סי' כ"א, פתחי שערים סו"פ לולב
הגזול, שו"ת דור רביעי ח"ב סי' ק"ו, שו"ת אור המאיר סי'
מ', שו"ת הלכה למשה ח"א סי' קע"א, דעת תורה סי' תרנ"א
ס"ה, שו"ת התעוררות התשובה ח"א סי' קמ"ב, ח"ד סי' ס"ב,

דבעקר בכרמלית והעביר ד' אמות ברה"ר לא נתחייב,
דבעינן עקירה בחיוב. וצ"ל דרש"י פליג על זה, ולדעתו
באופן זה חייב 123. ובתוס' רי"ד כתב על דברי רש"י:
„ואינו נראה לי מה שאמר בגינה וקרפף אין בהן הוצאה
דאורייתא, דכל שיש בו מחיצות הוי רשות היחיד
דאורייתא, אלא רבנן שוויה כרמלית שלא יטלטל בו
יותר מד' אמות משום דלא הוקף לדירה והוי יותר מבית
סאתים" 124.

רש"י בא"ד. או הגביהו על מנת ליטלו ולא להוציאו
ונמלך להוציאו 125 פטור משום הוצאה אם לא עמד לפוש
בינתיים כדאמרינן במסכת שבת. בתוס' כתבו דטעם זה
לא יתכן, דגבי העברה נמי אם בתחילה נטלו ע"מ שלא
להעבירו ד' אמות אע"פ שהעבירו אח"כ לא מחייב אם
לא עמד לפוש בינתיים. וכתבו המפרשים שאף כונת
רש"י היא באופן זה, שיש לחוש להעברת ד' אמות, משום
דמסתמא לפני שימצא את הבקי יעמוד לפוש 126. אך יש
שכתב דס"ל לרש"י דרק במוציא מרשות לרשות דילפינן
ממשכן, בעינן שיהא דומיא דמשכן, והיינו עקירה לשם
הוצאה, אבל מעביר ד' אמות ברה"ר דהלכתא גמירי לה,
אע"פ שלא היתה עקירה ראשונה בשביל הוצאה נמי
חייב 127, ועוד י"ל שהרי בודאי שאין החשש שמא ישכח
ששבת היום, אלא שיהיה סבור שאין איסור בהוצאה,
דאל"כ מה הועילו חכמים בתקנתם, שהרי מ"מ ישכח
ויוציא, אלא צ"ל דהחשש הוא שמא מתחילה יטול את
הלולב כדי לילך אצל בקי שברה"י, ואח"כ כשלא ימצאנו
שם ילך לבקי דרך רה"ר, וא"כ בטלה לה עקירה
ראשונה 128.

רש"י. ד"ה ביום אפילו בשבת. דמשמע כל דהו יום
וקרא יתירא הוא דמצי למכתב בראשון. ומהאחרונים יש
שכתב, דהיינו משום דילפינן גזירה שוה יום יום מגשימים

123 הגהות פורת יוסף. והיינו דרש"י לשיטתו, דגם שם
לא מפרש כן בסוגיא דעירובין כהתוספות שם. אבל על
תוס' יש להעיר שהסכימו כאן לרש"י, והתם לא ס"ל כן.
וכנראה לזה נחבין הגרע"א בגליון הש"ס שציין על התוס'
בשמעתין את דברי תוס' בעירובין הנ"ל, וכן נמי בדרוש
וחידוש שבת ה, ב עמד בזה, וכתב שיש לחוש שעמד לפוש
בינתיים והוצאה ליכא והעברה איכא, ע"ש. וראה שו"ת רע"א
מכת"י סי' ט"ו. וע"ע חתן סופר ח"י סוגיות סוגיא דשמא
יעבירנו. 124 וכן תמחו אחרונים, עי' בהגהות ר"ש
מדעסוי, דברי חבר בן חיים, שו"ת ר"ע הילדסהיימר אה"ע—
חו"מ דרשות סי' רי"ד ח"ב ועוד. 125 בשו"ת נפש חיה
ח"ד דף מ"ח העיר, דפשט לשון הגמ' משמע שהעקירה היא
כדי לילך אצל בקי, ע"ש. 126 רא"ם על הסמ"ג ה'
מגילה, וכיו"ב תי' רש"ש, דמשום העברה יתחייב בכל מקום
שיעמוד לפוש ויעביר משם והלאה ד' אמות, משא"כ משום
הוצאה אינו אלא אם יעמוד ברה"י. 127 כפות תמרים,
ועי' ערוך לגר מה שהעיר עליו משבת קנג, ב. וראה חזו"א
אור"ח סי' ס"ב סק"ט. וע"ע בחמדת ישראל בהערות וחידושים

יוציאו חוץ לעיר וילך אצל כפר הסמוך שדר שם תלמידי חכם ויעבירו ד' אמות ברה"ר¹³⁹.

והמאירי כתב: „וה"ה שהיה יכול לומר שמא יוציאו מרה"י לרה"ר, אלא שקיצר בלשונו לומר שיוציאו ויעבירו, אלא מאחר שסוף כונתו בהעברה כדי לילך אצל חכם נקט ליה לשון העברה¹⁴⁰ ועוד כתב: „וגדולי המפרשים תירצו בה שציקר הגזירה היא בהוצאה מרה"י שלו והכנסה לרה"י של בקי דרך רה"ר, וכיון שאינו מניחה ברה"ר אין כאן לא חיוב הוצאה ולא חיוב הכנסה אלא חיוב בהעברה, ואע"פ שחיוב העברה צריך הנחה ועקירה, מאחר שעקר מרה"י זו והניח לרה"י זו והעביר ארבע אמות בין זו לזו חייב¹⁴¹.

מהאחרונים יש שתירץ, דעל כן נקט הש"ס העברה ולא הוצאה, שהרי העקירה היתה בטרדה דמצוה, והיות דטעה בדבר מצוה פטור, נמצא שאין עקירה המחייבת, ברם לענין העברת ד' אמות יש לחוש, שמא יעמוד לפוש ברה"ר ונמצא מעביר ד' אמות¹⁴². ועוד י"ל משום דסתם בית יש לו אסקופא לפניו גבוה שלשה ואם רחבה ארבעה הוי כרמלית, ואם לא הוי מקום פטור, ולדעת בן עזאי¹⁴³ המוציא דרך עליה פטור דמהלך כעומד דמי, לכך אמר שמא יעבירו וכמבואר בתוס' ¹⁴⁴ דבמעביר יתחייב אפי' לא עמד לפוש, או שי"ל שיש לחוש שמא יעמוד לפוש¹⁴⁵.

תוס'. ד"ה הא תקנו רבנן ליטול בביתו. כדקתני מתניתין וכו', וכי תימא א"כ לתקנו נמי כל שבעה בביתו כשחל בשבת יודע הגמרא דמהני קצת הואיל דראשון

שמן יעביר ארבע אמות ברה"ר, ודוחקים רבותינו ואומרים משום הוצאה לא מחייבו שלא היתה עיקר להוציא אי מתרמי ליה בקי עד דלא אפקיה, והו"ל כמפנה חפציו ע"מ להניחם בזוית אחרת ונמלך עליהם והוציאם פטור וליתא מן הירושלמי. וע"ש בהערה דליתא בירושלמי לפנינו. וראה גם בראבי"ה סי' תקל"ו ובהערה שם. ¹⁴¹ וכ"כ בספר המכתם בשם הר"ש. וכ"כ רע"א ר"ה כט, ב, וראה גם שו"ת חת"ס סוס"י ר"ח. וראה תשובות חדשות לרע"א אור"ח סי' א'. ועי' תוצאות חיים סי' א', שביאר בשיטת המאירי דהחיוב משום העברה, אלא שאין צריך שתהא עקירה והנחה ברה"ר, אלא סגי אף בעקירה והנחה ברה"י. ובתוס' עירובין לג, א ד"ה והא, נמי כתבו דמתחייב בכח"ג, מ"מ מדבריהם מתבאר דהחיוב אינו משום העברה, אלא משום הוצאה והכנסה, ובעינן שיעביר ד"א ברה"ר, כדי שתהא הוצאה והכנסה דרך רה"ר גמור. ועי' רשב"א עירובין שם שחולק על התוס' שם. וע"ע חז"א אור"ח סי' ס"ב סק"ט, וכן במכתבו שבראש ספר מקור הלכה על שבת. ¹⁴² רש"ש. וראה כיו"ב בשו"ת נפש חיה חלק החידושים דף מ"ח, א מדה"ס. ולדעתו בהעברה יתחייב אע"פ שלא יעמוד לפוש, ע"ש טעמו. וראה גם לחם שמים. ¹⁴³ שבת ה, ב. ¹⁴⁴ עי' תוס' שבת שם ד"ה בשלמא. ¹⁴⁵ רש"ש, וע"ע רש"ש שבת צא, א. ועי' עוד מש"כ על קושית רש"י ותוס', דברי חיים עה"ת פ' ויצא,

צריך אגד, דלמ"ד א"צ אגד אע"פ שיש מצוה לאוגדו, בודאי שאינו דוחה שבת, כיון שאינו מעכב המצוה¹³⁴. תוס'. ד"ה ויעבירו ארבע אמות ברה"ר. ה"ה דמצי למימר ויוציאו מרה"י לרה"ר וכו', אי נמי מרה"י לרה"ר אית להו היכרא וליכא למיגזר אפל ברה"ר זימנין דלאו אדעריה ומעביר ארבע אמות. צריך ביאור, דא"כ לא היה לחז"ל לגזור אם הלולב נמצא ברה"י, שהרי יש היכר, ודוחק לומר שגזרו על לולב בחצרו אטו לולב ברה"ר¹³⁵. ויש לפרש שכונת התוס' היא נ"ך, דודאי קושייתם היתה שיש לחוש שיעמוד לפוש ברה"ר, אבל בלא"ה אין כל קושיא, שאם עוקר ברה"י ומניח ברה"י אחר אע"פ שעובר דרך רה"ר, ה"ז פטור מדין הוצאה, אלא כאמור כל החשש הוא שיעמוד לפוש ברה"ר¹³⁶. ולפ"ז מובן תירוץ דאין לחוש שיוציא, משום שיש לו היכר, ובמעביר ליכא היכר, דבשלמא להוציא ולהניח ברה"ר, אין לנו לחוש כיון שהיה לו היכר, אבל להוציא ולהניח ברה"י אחר, לא מהני ליה היכרא, דהא מותר הוא באמת ולמה לא יוציא, ואין לנו לחוש רק למעביר שלא ידע שכבר הן ד' אמות¹³⁷.

וה"ל תוס' רי"ד: „וטעם דמילתא דנקט העברה ולא הוצאה וכו', שאם יוציאו מבית לחוץ בתוך העיר לא הויא רה"ר אלא כרמלית אך אם יש בה ס' ריבוא ומבואותיו רחבים י"ו אמות וכו', ואם להוציא מן העיר ולחוץ סתם עיירות לאו מוקפות חומה נינהו אלא הן פרוזות בלא חומה וכל מבואותיה אין אלא כרמלית וכו'" ¹³⁸. ובפסקיו מסיק: „מש"ה נקט העברה שמא

שו"ת עולת שמואל (וילנא) ת"א סי' ט"ו, לחם שלמה אור"ח סי' קי"ג, שו"ת חודת יעקב תנינא סי' קכ"ו. וראה בפ"י ר"ח לעיל יא, ב, לקיטתו זו היא עשייתו, וראה בכתוב שם להראב"ד (בהסגולה) לעיל לד, ב, ובאוצר"י לעיל לא, ב הערה ²⁰⁸. ¹³⁴ ערו"ל, ועי' מהרש"ם הנ"ל. וראה אגלי טל מלאכת מעמר סק"ד שדן אם האיגוד הוי עימור, וע"ש שמיישב פירש"י. ¹³⁵ חתן סופר בחי' סוגיות סוגיא דשמא יעבירו. ¹³⁶ שם, עפ"י תי' רע"א ר"ה כט, א על קר' התוס', להלן ¹⁴¹, ולפירושו נמצא דכונת תוס' היא כתי' המפרשים דלהלן דחיישינן להעברת ד"א ברה"ר והעקירה וההנחה הן דרה"י. ¹³⁷ חתן סופר שם. ¹³⁸ וכ"כ בתוספותיו פסחים סט, א. ¹³⁹ וע"ש בהערות המהדיר שלדעת הרי"ד לא בעינן ס' ריבוא אלא בעיר, ועי' שו"ת בית יצחק אור"ח סי' נ' ואבן שלמה על הראב"ן דף קע"ח ב' מדה"ס, שפי' כן בדעת הרי"ד, וע"ש מש"כ בזה. וראה גם אבני גזר אור"ח סי' מ"ה. וראה שי' זו גם ברמב"ן עירובין נט, א. ובבית יצחק חז"מ בדרשות סי' ט"ז. רצה לומר שלדעת רי"ד בתוס' לא בעינן ס' ריבוא אלא לענין הוצאה, ולא לענין העברה, וכיו"ב כתב בשו"ת מהר"י אסאד ח"א סי' פ"ו, אך כאמור לפנינו בפסקי הרי"ד שאין הביאור כן. וראה לעיל הערה ⁴⁹. ¹⁴⁰ וז"ל הראבי"ה סי' תרפ"ח: „ובירושלמי בסוף פרקין גרסינן אסרוהו במדינה שמא ילך ללמוד ברכה ויוציא לרה"ר וכו', ובגמ' דידן גרסינן

דאורייתא. לעיל 146 הובאו דברי בעל המאור בישוב קושית תוס'. ויש שכתב לישב קושית תוס' עפ"י המבואר לעיל 147 בשם הריטב"א, דשאלת הגמ' טלטול בעלמא הוא ולדחי, היינו על מקדש כל ז', אבל בגבולים שאינו אלא מדרבנן שפ"ר י"ל שבמקום איסור טלטול לא תקנו חכמים, ולפ"ז א"ש תירוצ' הגמ' דביום ראשון שייך תקנה כיון שאין איסור טלטול, אבל על שאר ימים ל"ק שיתקנו שיטול בביתו, שהיות ואין מצוה מהתורה, ממילא איכא איסור טלטול 148.

תוס'. ד"ה לא ידעינן בקביעת דירחא. לאו משום דלא ידעינן דהא אמרינן ברש"י ביצה (דף ד, ב) דהאידינא ידעינן אלא עבוד רבנן כאילו לא ידעינן זכר. לכאורה משמע שרצונם לפרש דשמעתין מיירי בדידעינן, אלא דחשוב כלא ידעינן משום גזירה, והא ודאי ליתא, דלא אמרינן בביצה דהאידינא ידעינן, אלא כשבטל קדה"ח, והתחילו לקבוע עפ"י החשבון, ועל זה שייך לומר דאפ"ה חשיב כלא ידעינן, אבל בשמעתין מיירי בזמן שקדשו עפ"י הראיה, וכפי המתבאר מדברי רש"י. ולכן יש לפרש דאמנם כאן מיירי שקדשו עפ"י הראיה, ובני חו"ל לא ידעי בקביעת דירחא, אמנם התוס' באו לומר דאע"פ כן גם בזה"ז דעושין עפ"י חשבון וידעינן בקביעת דירחא, אין נוטלים לולב בשבת, דחשוב כאילו לא ידעינן 149. ויש שכתב שכונת תוס' כפשוטה, ואינם מפרשים כרש"י, דסתם גמרא קאמר כן שנסדר בימי רב אשי, ואז לא קדשו עפ"י הראיה, וא"כ י"ל דה"ק, אינהו ידיעי בקיבועא דירחא לידחי, כיון דמה שאנו נדונים כלא ידעי היינו משום מנהג אבותינו, א"כ בהם לא שייך זה, שהרי מנהג אבותיהם לידע בקיבועא דירחא 150. אבל

רש"י לא פירש כן, שהרי כתב, אינהו בני א"י שעדיין מקדשין עפ"י הראיה, ולשיטתו מובן מה שכל פסולי אתרוג של ראשון אינם פסולים בשני, ולשיטת תוס' דאע"ג דידעינן הוי כלא ידעינן, אפשר שסוברים כמ"ד שכל פסולי ראשון פסולים אף בשני 151.

ועוד יש לפרש, דמשום דבזמן הקביעות בא"י שאחר החורבן, הואיל והרחוקים לא היו יכולים ליטול לולב, דלא ידעי אימתי הוקבע ר"ח, ומפני כן גם בני א"י לא היו נוטלים, דלא לעבדי כשתי תורות, ולפיכך אע"פ שאח"כ נתבטלו השלוחים לגמרי, לפי שגם בא"י לא קבעו, וכו"ע אחשבון סמכי, אפ"ה כדי שלא לחדש דבר נשאר כמות שהיה 152. ולכן מובן ההבדל בין פסולי אתרוג ביו"ט שני, לבין נטילה בשבת, דלענין פסולי אתרוג דבני א"י היו מחולקים בימי הקביעות מבני חו"ל, ועליהם לא נגזרה הגזירה מעולם, הלכך השתא דכו"ע בקיאינן ועושין עפ"י החשבון, לא שייך לומר להניח כמות שהיה, כיון שאדרבה מעולם היו בני א"י מכשירין הפסולים ביו"ט שני, ושפיר טפי להשוות המידות, אבל לענין נטילת לולב בשבת שאני, משום דבימי הקביעות שאחר החורבן, היו מתקנים אפ"ה על בני א"י דבקיאי, שלא ליטול בשבת, משום גזירה דאיסור כרת לגבי הרחוקים, הניחו אח"כ כמות שהיה 153.

וז"ל הריטב"א: "וי"ל דהא דהכא מיירי בזמן קדוש החודש, שאין השלוחין מגיעין לחוצה לארץ אלא למיעוטא בלבד, כגון בבל עצמה, כדאמרינן במסכת ראש השנה כי אתא עולא לבבל אמר עברוה, ואמרינן ידעון חברין בבלי מאי טיבותא עבדינן להו, מיהו כיון דרוב חוצה לארץ לא דחו דלא ידעי בקיבועא דירחא,

עטרת חכמים ר"ה סוגית שמא יעבירו, שו"ת ר"ע הילדסהיימר חאה"ע סי' רי"ד, וראה מים עמוקים. וע"ע גנוי המלך פ"א מה' מגילה ה"ג, ח' הגר"ר בענגיס סי' ס"א אות י'. 146 ציון 61. וביאר דבריו הערוך לנר, שהרי הטעם להתקנה ליטול כל ז' הוא זכר למקדש, וכיון שבמקדש לא נטלו, שוב אין סברא ליטול בביתו אפי' מדרבנן. וע"ש שהוסיף שלשי' הרמב"ם שכל ירושלים נדחית כמקדש, לא שייך טעם זה. וראה גם תרומת זהב ר"ה כט, א. וע"ע בכורי יעקב סי' תרנ"ח, ושם העלה שאף לגבי לולב כל ירושלים מקרי לפני ה', וכ"כ הרי"ף פרלא על רס"ג ח"ג מילואים סי' ה', ועי' ח' ר' מאיר שמחה שחולק על הבכורי יעקב. וע"ע יום תרועה ר"ה כט, א, וכן טו"א ר"ה ל, א. ובפיה"מ לעיל מא, א משמע כדעת האומרים שירושלים כמקדש לענין לולב, וע"ש בשפת אמת ומשמרות כהונה. וראה באר שבע תמיד כו, ב, והגהות ברוך טעם על הטו"א שם. ועי' שו"ת התעוררות התשובה ח"א סי' קפ"ד. ועי' חלקת יואב בקונטרס קבא דקשייתא סי' ע"ה, שתמה על הח"צ סי' ט' שאפשר לברך ביו"ט ראשון על חסר, דלא גרע משאר ימים, דהכא בד' המאור מבואר שאין מצוה בפ"ע ביו"ט ראשון במקדש יותר מגבולין, וא"כ ליכא ביו"ט ראשון זכר למקדש. וראה גם חלקת יואב ח"ג סי' ט"ז. ועי'

בוה בקה"י ליקוטים ח"ו סי' א'. 147 מב, ב. 148 ערוך לנר. וראה מעין החכמה על תרי"ג מצוות דף ע"ג מדה"ס מה שהעלה חידוש לישב קו' התוס', דכאשר התקינו שיטול בביתו, כללו בתקנה שלא יצא יד"ח בנטילה מחוץ לביתו, והפקירו ממנו הד' מינים, וע"ש מש"כ עפ"יו. וע"ע מים עמוקים. 149 כפ"ת. ובעיקר הא דלא בקיאינן בקביעת דירחא, עי' מנח"ח סוף מצוה ש"א. 150 ערוך לנר. ועי' בחי' ריטב"א באריכות, וכן ר"ן וח"י ר"מ קוים. 151 תוס' יו"ט במתניתין. והוסיף שאין לומר דבאופן שלא ימצא ד' מינים אחרים כשרים, יהיה בטל לגמרי ממצוה, וא"כ הו"ל תומרא דאתי לידי קולא, זו אינה שאלה, דא"כ בנטילת לולב למה תיקנו, אלא שוא"ת שאני, וה"ה כאן. ובעיקר פירש"י דמתבאר מדבריו דהכא מיירי רק בקדשו עפ"י הראיה, עי' מש"כ קול רמ"ז, אהלי יצחק. 152 כ"כ הרמב"ם בפ"י המשנה, ועי' ברמב"ם פ"ז מה' לולב ה"ה ולח"מ שם. וצ"ע מהא דפסק בפ"י מה' יו"ט ה"ט דבזה"ז שיו"ט שני אינו ספק אלא מנהג, דאין עושין תנאי וכו', והיינו דיו"ט ראשון הוא ודאי יו"ט, וא"כ מדוע הכא אין נוטלים לולב ואמרינן דהוי ספק יו"ט, וע"ש בחי' הגר"ח, וצ"ע. 153 תוס' יו"ט, עיין שם עוד באורך.

לא דחו כלל אפי' היכא דידעי, וכי אמרינן התם דידעינן בקביעא דירחא, היינו אחר שעמד הלל הנשיא האחרון בנו של רבי יהודה הנשיא בן בנו של רבינו הקדוש ותקן לנו חשבון שבידינו היום וכו', הלכך אחר שנתיישב זה החשבון שבידינו הרי כל ישראל יודעין בקביעות הירח, והיינו דאמרינן התם דהשתא ידעינן בקבועא דירחא, וזה אמת ונכון".

תוס' בא"ד. ובפ' מקום שנהגו (פסחים דף נא, ב) דאמר ליה רב ספרא (לרבא) [לרבי אבא] כגון אנא ידענא בקביעא דירחא בישוב לא עבידנא במדבר מאי לא כמו שפי' בקונטרס¹⁵⁴ שהיה בקי בסוד העיבור דמ"מ אסור כדפרישית, אלא מפרש ר"ת דהוה דייר היכא דמטו שלוחי תשרי וכו'. כתב מהרש"א: „ולא ניחא להו למימר דהוה דייר היכא דמטו שלוחי ניסן ולא שלוחי תשרי, דא"כ לא הוה קאמר כגון אנא ידענא בקביעא דירחא, דהא בתשרי הוה עביד תרי יומי מדינא כאילו לא ידע" ¹⁵⁵ „וז"ל מהר"ם: „והא דאיצטריך למימר דאזיל למקום דמטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי תשרי, ולא קאמר דאזיל למקום דלא מטו שם שלוחים כלל לא ניסן ולא תשרי, דא"כ היכי סלקא אדעתא למעבד חד גומא, דכיון דהשתא הוא במקום דלא מטו שם שלוחי ניסן, היכי ידע אימתי נקבע ר"ח ניסן, אבל השתא א"ש דהוה במקום שידעו אימתי נקבע ר"ח ניסן, אלא שהם עושין ב' ימים מחמת גזירה דתשרי, ולדידיה ליכא גזירה דבמקומו מטו ג"כ לשם שלוחי תשרי ועבדו לעולם יום אחד". וגם התוס' בפסחים הביאו דברי ר"ת, וכתב שם מהרש"א: „ויש לדקדק, אם היה במקום שמגיעין שלוחי ב"ד הרי גם לא היו עושין אלא יום אחד ומאי קאמר בישוב לא עבידנא כו', ואם נאמר דרצונם לומר, לעיר של רב ספרא היו מגיעין שלוחי ב"ד, אלא שהוא הלך לשבות ביו"ט לעיר אחרת שלא היו מגיעין לשם שלוחי ב"ד, קשה אם הוא היה יכול להגיע לשם אחר ששמע מפי שלוחי ב"ד באיזה יום קבעו החדש, א"כ גם השלוחין היו יכולים להגיע לשם להודיעם, ולמה עשו שם ב' ימים". וכבר תמהו עליו המפרשים, שהרי בתוס'

בשמעתין מבואר שמדובר בהלך לעיר אחרת שהיו מגיעים לשם השלוחים, ורק בתשרי לא הגיעו¹⁵⁶.

תוס'. ד"ה אינהו ידעין בקביעא דירחא אין הכי נמי. אין מסקנא זו קיימא דלקמן מסקינן כיון דלדידן לא דחי לדידהו נמי לא דחי (וכרייתא) [ומשנה] דקתני מוליכין לולביהן לבית הכנסת מוקמינן בזמן שפית המקדש קיים ובגבולין. וא"ת מאי שנא משופר דתנן פ"ד דר"ה (דף כט, ב) יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת במקדש היו תקעין אבל לא במדינה. יש לעיין, והרי קושיא זו אינה לפי המסקנא בלבד, אלא אף לפי הס"ד, שמוליכין לולביהן לביהכנ"ס מיירי בזמן החורבן, מכ"ש דבזמן המקדש היו מוליכין הלולבין לביהכנ"ס בגבולין, וא"כ תקשי מאי שנא משופר. וי"ל דלהס"ד הו"א דכשם דשופר במקדש היו תוקעין ולא במדינה, כמו"כ לולב לא היה ניטל אלא במקדש, ואחר החורבן לפי שהיו תוקעין בכל מקום שיש בו ב"ד, כמו"כ היו מוליכין הלולבין לביהכנ"ס מע"ש, ונוטלים בשבת בפני ב"ד, ולא היה הפרש בין לולב לשופר, ברם לפי המסקנא דמתני' מיירי בזמן המקדש ובגבולין, א"כ קשה מאי שנא משופר¹⁵⁷.

תוס' בא"ד. וי"ל דשאני לולב דאינו אלא טלטול בעלמא וכיון דאישתרי במקדש לא החמירו במדינה אבל בתקיעת שופר איכא מעשה חכמה ואחמור בה טפי. וקשה, מה טעם לחילוק זה, והלא טעמא דשופר ודלולב אינו אלא גזירה שמא יעבירו, ולפי הכ טעמא מאי שנא לולב משופר. ויש לפרש, דלעולם הטעם הוא שמא יעבירו, מיהו בלולב כיון דאין חכמה בנענוע הלולב, דטלטול בעלמא הוא, לא שייך למגור כולי האי שמא יעבירו, ללכת אצל בקי ללמוד הנענוע, אבל תקיעת שופר דהוא מעשה חכמה, ולאו כו"ע גמירי, שייך למגור טפי שמא יעבירו¹⁵⁸. ויש שפירש דכונת התוס' במש"כ „מעשה חכמה", דר"ל שיש בזה הגזירה שמא יתקן כלי שיר, ולכן בלולב דאיכא רק שבות אחד שמא יעבירו, לא העמידו דבריהם ביום ראשון ודוחה שבת, אבל בשופר שיש בו ב' שבותים, שמא יתקן כלי שיר ושמא יעבירו, העמידו דבריהם ואינו דוחה שבת¹⁵⁹.

אות א'. 157 כפ"ת. וראה מש"כ הוא גופיה ביום תרועה ר"ה כט, ב בבואור המשך לשון התוס' שם, שהוא בהתוס' בשמעתין. דהיות ומקדש אינו כולל ירושלים אכתי תקשי מ"ש משופר, אבל אם נפרש כהרמב"ם דהמקדש כולל אף ירושלים, ליכא קושיא, ד"ל דלולב ניטל בגבולין היינו בבית הכנסת שבירושלים, ע"ש. וראה על דבריו ביד אהרן או"ח סי' תקפ"ח. וראה בדרשת הרמב"ן לר"ה (שעועל) ע' רמ"ד. וע"ע שדה העיר. ועי' באבני נזר או"ח סי' תנ"א אות כ"ג. וע"ע מה שהאריך תרועת מלך על ר"ה סי' ס"ט, וראה שו"ת מנחת אברהם סי' ג"ג. 158 כפ"ת, וכ"כ הרשב"א ר"ה שם. וראה צורר החיים לר"ח ב"ר שמואל ע' ק"ו. 159 מג"א סי' תקפ"ח סק"ד, כפי שפירש במחצית השקל

154 עיין ערוך לנר שהעיר דליתא בפ' רש"י שלפנינו. ועיין באבני נזר אורח חיים סימן תנ"א. 155 ראה קרני ראם, ואין דבריו מובנים. ועיין תפארת בחורים ומשמרות כהונה. 156 כפ"ת, תפארת בחורים, וכן העירו יד דוד, רש"י ומשמרות כהונה פסחים שם. ועי' פנ"י ורע"א בגליון הש"ס שם שפירשו מדעת עצמם כתוס' הכא. וע"ע שפי"א שם. ועוד כתב הפנ"י בפסחים שם, דרב ספרא דר במקום ששלוחים מגיעים, ולכן אף בזה"ז נוהגים יום אחד, והוא הלך למקום שאין שלוחים מגיעים ששם נוהגים ב' ימים משום מנהג אבותיהם בידיכם, ומיושבת קו' מהרש"א. ועי' בפ' ר"ח פסחים שם שמפרש הגמ' באופן אחר. וע"ע שו"ת בית אפרים או"ח סי' נ"א, וראה מנחת חינוך מצוה ש"א

ו"ל הראב"ה¹⁶⁰: „גזירה שמא יטלנו בידו וכו', שאינם מצויין בקיטין וגורו עליו (אפילו בגבולין), ואע"ג דמדאורייתא הוא [אפילו בגבולין], אבל לולב שכיחי בקיאים, הלכך ביום ראשון שהוא מדאורייתא [לא גזור], אבל בשאר הימים דליתניהו דאורייתא גזור. ומהשתא לא קשי מידי מריש פרק לולב וערבה, כך פירש אבא מרי. ואע"ג שקשה לי על פירושו, ובירושלמי סוף לולב הגזול [גרסינן] שמא ילך אצל בקי ללמוד ברכה וכן בשופר ומגילה, ובברכה אין טורח ללמוד, יש ליישב וכן בשופר משום ברכה ולימוד [וכן ב]מגילה¹⁶¹.

ובעל המאור¹⁶² תירץ: „כיון שמצות שופר מעורבת היא ביומה מדרבנן ומדאורייתא אי למ"ד שלש תרועות בר"ה שתיים מדברי תורה ואחת מד"ס, אי למ"ד אחת מדברי תורה ושתיים מד"ס, עבדו בה רבנן במצות שופר היכרא דתידיחי כולה במקדש קודם תקנה ולאחר תקנה במקום שיש בו ב"ד משום תרועה דאורייתא דאית בה וכו'¹⁶³.

תוס' בא"ד. ומהו קשה דלאחר חורבן הקילו בשופר טפי מבלולב דתנן בר"ה (שם) משחרב ביהמ"ק התקין רבי יוחנן בן זכאי שיהיו תוקעין בכ"מ שיש בו ב"ד ולולב לא אשתרי כלל כדמסקי לקמן. וי"ל דשופר שהוא להעלות זכרונם של ישראל לאפיהם שבשמים לא רצו לבטל לגמרי וכו'¹⁶⁴. והריטב"א תירץ: „ועוד, דבשופר דליתיה אלא יום אחד וישתכח מצוותו תקנו בו, משא"כ בלולב שהרי יש בו בשאר ימים מדרבנן מיהת, ואע"פ שאינם תשלומין דראשון, מ"מ הא איכא זכר דאיכא לולב דאורייתא אלא דדחי ליה שבת¹⁶⁵. ועוד תירצו הראשונים: „דשופר כיון דאפשר ליה בחד תוקע והשאר שומעים, כי הוי במקום ב"ד ובזמן ב"ד תו ליכא משום גזירה, אבל נטילת לולב שהוא מסור לכל אחד ואחד ליטול, אפי' הוי בב"ד איכא משום גזירה דרבה, ולפיכך לא תקנו בו כלום¹⁶⁶.

שם. וראה באורך במרומי שדה ר"ה כט, ב. ועי' ערוך לגר בשמעתין, וכן בר"ה שם, וראה גם בפתח הבית. ובאור"ש פ"ג מה' קדוה"ח הי"א תי' קו' תוס', דלענין שופר אפשר דעד חצי החודש יבואו עדים שראו החודש בזמנו ויקבעו ר"ה ביום ל', ונמצא שתקעו בר"ה בשבת בחינם, משא"כ לולב שהוא אחרי חצי החודש שיתור לא תשתנה הקביעות, כיון דידעי בקביעת דירחי, נוטלין בשבת כמו במקדש. וע"ש עוד מש"כ בזה לישב עפ"י שי' הרמב"ם דירושלים כמקדש לענין תקיעה, וכיון דברגל הכל עולין לירושלים וכל העם שם, ורק מיעוט הפטורים מראיה לא עלו, ועל מיעוט זה לא גזר משום שמא יעבירונו. וכ"ה בחי' ר' מאיר שמחה ר"ה כט, ב. 160 ר"ה סי' תקל"ו. 161 וע"ש בהערת המהדיר שהעיר מלשון רש"י לעיל מב, ב.: „ללמוד נענועו או ברכתו". 162 הובא לעיל 93 על השאלה אמאי אין תוקעין בגבולין אע"פ שמצוותו מן התורה. 163 ועי' בהשגות הראב"ד ובמלחמות מה שחלקו על הרו"ה,

תוס' בא"ד. ועוד דכדין הוא דלולב יהא דוחה בגבולין יותר משופר דבר"ה דלא ידיע קביעות החודש אלא בירושלים, אבל יר"ט ראשון דלולב היה ידוע אף בגבולין. תירוצו זה מוסב על הקוש"א שבראש הדיבור מאי שנא שופר מלולב¹⁶⁷, וז"ל תוס' הרא"ש בר"ה שם: „א"ג דין הוא דלולב ידחה בגבולין משום דכבר ידעו קביעות החודש בכל מקום, אבל שופר לא היה ידוע קביעות החודש אלא בירושלים, הילכך אין תוקעין שופר בשבת מספק, ואף בירושלים משום גבולין¹⁶⁸. וז"ל הרמב"ן במלחמות: „ובדין הי' שאפי' במקדש או במקום הועד לא נתקע שהרי כמה פעמים שהעדים משתהין לבא ולא היו באים בשחרית קודם זמן תקיעה ופעמים שהיו משתהין עד לאחר המנחה וכו' ואיכא משום גזירה דרבה דמספיקא לא דחינן שבתא וכו', אלא התירו במקדש שהן זריזין, והתקין ריב"ז בכל מקום שיש בו ב"ד ובפני ב"ד ששלוחי ב"ד מזהירין אותם ומתירים בהם¹⁶⁹.

תוס'. ר"ה ופוכה גופה מנלו. דאי משום תשבו כעין תדורו וכו', שאני הכא דמעטיה קרא בהדיא וכו', מיהו למאי דקאמרינן נראה למי דומה קשה. יש שתירץ, דמ"מ טפי יש לדמות סוכה ללולב, כיון דבחד ענינא כתיבי והם אותו ענין ממש¹⁷⁰. ועוד יש ליישב, דמה דדרשינן תשבו כעין תדורו, זה עצמו ידענו מדילפינן הכא ממילואים דימים ואפילו לילות, וא"כ לפי הס"ד דעדיין לא ידענו ילפוטא זו, א"כ אף תשבו כעין תדורו לא ידענו¹⁷¹.

=====

דף מג, ב. ערבה שכעה כיצד. ערבה בשכיטי מ"ש דח"א שכת. פירש"י: „ולא גזור בה כי היכי דגזור בלולב וכו'". וז"ל הריטב"א: „פירוש במקדש דקתני מתני', דאילו בגבולין לא תנן לה דמתני' במקדש היא, והאי דמבעיא לן אמאי דחיא שבת אע"ג דמדאורייתא היא, מ"מ הא אית בה משום גזירה דרבה וכו', וכל דלית ליה

וראה לעיל 94—93. 164 וכו' בתוס' ר"ה שם. וכי"ב תי' הריטב"א בשמעתין בשם התוס', והרשב"א ר"ה כט, א. וראה שו"ת ר"ב רנשבורג סי' ו'. 165 וראה גם בספר המכתם ר"ה שם, תויו"ט ר"ה פ"ד מ"ג. 166 לשון הריטב"א בשם מורו. וכ"כ ההשלמה ומאירי ר"ה שם, וכן ה"ר יהונתן והר"ן בשמעתין. 167 מהרש"א ר"ה כט, ב. וכן הוא בתוס' הרא"ש לקמן מד, א, ובר"ה כט, ב. 168 וכן פי' שם הרש"ש, ברם במרכה"מ פ"ב מה' שופר ה"ח במהדורה א' פי' בכונת תוס', דלפי תירוצו זה אבן ס"ל שבירושלים גמי היו תוקעין, וכן הוא בכפפת תמרים כאן, ע"ש. ועיין עוד פני יהושע ראש השנה שם. 169 ועי' ריטב"א, ולעיל 75 הערה שם. 170 פני יהושע. ועיין כפפת תמרים. 171 ערוך לגר. וע"ש שיסוד פירוש זה הוא על פי הירושלמי שהובא בתוס' לעיל כז, א. ועי' תוספות אהרן, שו"ת ר"ע הילדסהיימר חאה"ע—הר"מ סימן רכ"ה.